

Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики

Верховного Суду у справах за позовами
Фонду гарантування вкладів фізичних осіб
до пов'язаних з банком осіб
про відшкодування шкоди

Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2018 року –
лютий 2026 року

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Юрисдикційність спорів за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку	7
2. Склад сторін у справах за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку	9
2.1. Позивач у справах про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку	9
2.2. Відповідач у справах про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку	15
3. Обставини, які підлягають доказуванню у справах за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку	21
4. Склад цивільного правопорушення	27
4.1. Неправомірна поведінка відповідачів	28
4.2. Шкода, завдана пов'язаними з банком особами кредиторам та/або банку, та її розмір	44
4.3. Причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою пов'язаних з банком осіб і завданою шкодою банку та його кредиторам	50
4.4. Вина заподіювача шкоди	56
5. Визначення редакції Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», яка застосовується до відносин, що виникли у зв'язку із завданням майнової шкоди посадовими особами банку внаслідок прийняття ними недобросовісних рішень, якщо дії вчинялися тривалий час, протягом якого до зазначеного Закону неодноразово вносилися зміни	61
6. Визначення моменту настання негативних наслідків для кредиторів банку та визначення моменту, з якого починається перебіг позовної давності у справах за позовами Фонду про стягнення шкоди в порядку ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»	63
7. Щодо визначення початку перебігу позовної давності у справах за позовами Фонду (як кредитора, що також діє в інтересах інших колишніх кредиторів) та застосування ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»	65

8. Наслідки невизначення регулятором обставини укладення банком спірних кредитних договорів як підстави для віднесення банку до категорії неплатоспроможних 68
9. Щодо правомірності об'єднання та розгляду в межах однієї справи позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених Фондом до пов'язаних з банком осіб на підставі ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність» 70

Перелік уживаних скорочень

АТ	– Акціонерне товариство
ВС	– Верховний Суд
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГК України	– Господарський кодекс України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
НБУ	– Національний банк України
ПАТ	– Публічне акціонерне товариство
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
Фонд	– Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЦК України	– Цивільний кодекс України

ВСТУП

Із 2014 року банківська система України зазнала глибокої структурної трансформації, пов'язаної з масштабним виведенням неплатоспроможних банків з ринку. Реалізація регуляторної політики, ініційованої НБУ, спрямовувалася на очищення фінансового сектору, підвищення прозорості структури власності банків, посилення вимог до капіталу та управління ризиками. У результаті значна кількість банків припинила діяльність, а їх ліквідація здійснювалася під управлінням Фонду.

Цей період став випробуванням не лише для фінансової системи, а й для судової практики. Масштаб неплатоспроможності банків зумовив необхідність одночасного вирішення великої кількості багатосуб'єктних спорів, пов'язаних із формуванням ліквідаційної маси, задоволенням вимог кредиторів, а також притягненням до відповідальності осіб, дії або бездіяльність яких могли заподіяти шкоду банку та його кредиторам.

У цьому контексті питання відповідальності пов'язаних з банком осіб набуло системного значення. Йдеться не лише про відшкодування збитків конкретній юридичній особі, а про забезпечення справедливого розподілу втрат між учасниками фінансового ринку, відновлення довіри до банківської системи та формування стандартів належної поведінки у сфері корпоративного управління банками.

Цей огляд узагальнює правові позиції ВС щодо вирішення спорів за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку.

Період дослідження охоплює рішення, внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень за січень 2018 року – лютий 2026 року. У межах цього періоду сформовано системну та послідовну практику як ВП ВС, так і КГС ВС щодо застосування положень законодавства про систему гарантування вкладів, банківського та корпоративного законодавства, а також норм цивільного і господарського права.

Актуальність цього огляду зумовлена особливою роллю Фонду у виведенні неплатоспроможних банків з ринку, захисті прав вкладників та інших кредиторів, забезпеченні балансу між фінансовою стабільністю та принципами приватного права. В умовах значної кількості банків, що були виведені з ринку, питання про притягнення пов'язаних з банком осіб до відповідальності за завдання шкоди набуло не лише правового, а й суттєвого економічного значення.

Важливо зазначити, що формуванню сучасної практики у справах цієї категорії передував період юрисдикційної невизначеності. Протягом перших років після початку масових ліквідацій банків у судовій практиці існували різні підходи до визначення підсудності спорів за участю Фонду. Вирішувалося питання, чи мають такі спори публічно-правовий характер з огляду на статус Фонду як юридичної особи публічного права, чи є вони приватноправовими

за своєю суттю, оскільки пов'язані з відшкодуванням майнової шкоди та реалізацією корпоративної відповідальності.

Юрисдикційна невизначеність у цій категорії справ була усунута в практиці ВП ВС. У постановках 2018–2019 років ВП ВС сформулювала правову позицію, відповідно до якої спори за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди підлягають розгляду за правилами господарського судочинства. Визначальним критерієм для віднесення таких спорів до господарської юрисдикції є характер спірних правовідносин – їх майнова, корпоративна та деліктна природа, а не публічно-правовий статус Фонду.

Остаточне вирішення юрисдикційного питання забезпечило правову визначеність, процесуальну економію та єдність підходів до розгляду цієї категорії справ. Концентрація відповідних спорів у господарській юрисдикції відповідає їх змісту, сприяє формуванню спеціалізованої практики та забезпечує системність підходів до оцінки відповідальності пов'язаних осіб.

Нормативну основу відповідних спорів становлять, зокрема, положення законів України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», «Про банки і банківську діяльність», ЦК України, ГК України та ГПК України. Водночас саме практика ВС забезпечила узгоджене тлумачення та застосування цих норм у складних багатосуб'єктних правовідносинах, що виникають у зв'язку з неплатоспроможністю банку.

У межах сформованої практики було вирішено низку принципових питань, зокрема:

- визначення юрисдикційності спорів за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб;
- встановлення належного суб'єктного складу сторін;
- окреслення предмета доказування у справах цієї категорії;
- з'ясування умов цивільно-правової відповідальності, включно з елементами складу правопорушення (протиправність поведінки, шкода, причинно-наслідковий зв'язок, вина);
- застосування спеціальних норм щодо позовної давності;
- визначення редакції закону, що підлягає застосуванню в разі тривалих правопорушень та змін законодавства;
- умови солідарної відповідальності пов'язаних осіб.

Судова практика виходить із того, що звернення Фонду з відповідними позовами є формою реалізації покладених на нього законом функцій, а не класичним правонаступництвом банку. У різні періоди правового регулювання Фонд міг діяти або від імені банку (як його ліквідатор), або від власного імені в інтересах кредиторів після припинення банку як юридичної особи. ВС надав чітке розмежування цих моделей процесуальної поведінки, що має істотне значення для визначення належного позивача та правових наслідків розгляду спору.

Окрему увагу в практиці приділено визначенню кола відповідачів. Суд наголошує на необхідності встановлення реальної ролі кожної особи у прийнятті рішень, що призвели до заподіяння шкоди, а також на неприпустимості формального чи вибіркового підходу до притягнення до відповідальності. Водночас підкреслено, що покладення на позивача надмірного стандарту доказування щодо точного розмежування ролей усіх осіб у складному управлінському процесі може порушувати баланс інтересів сторін.

Практика ВС також конкретизує зміст фідучіарних обов'язків керівників банку та інших пов'язаних осіб, визначає критерії оцінки їхньої поведінки з погляду добросовісності, розумності та спрямованості на інтереси банку. Особливе значення має підхід до оцінки ризикованої кредитної та інвестиційної політики, операцій з пов'язаними особами, зміни умов кредитування, відступлення прав вимоги, придбання цінних паперів тощо.

Систематизація правових висновків, викладених у цьому огляді, покликана:

- забезпечити єдність судової практики;
- сприяти правильному застосуванню норм матеріального і процесуального права;
- надати орієнтири для судів нижчих інстанцій;
- окреслити стандарти доказування та підходи до оцінки поведінки пов'язаних з банком осіб.

Огляд відображає актуальний стан судової практики ВС та демонструє її еволюцію у сфері відповідальності пов'язаних з банком осіб за завдання шкоди банку та його кредиторам – від періоду інституційного становлення до формування стабільної та узгодженої правової позиції.

1. Юрисдикційність спорів за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку

1.1. Позов Фонду до відповідачів як пов'язаних у розумінні ст. 52 Закону України «Про банки і банківську діяльність» з банком осіб за своїм суб'єктним складом (справа у спорі між юридичною особою та її посадовими особами, повноваження яких припинені у зв'язку з розпочатою процедурою ліквідації банку) належить до юрисдикції господарських судів

Фонд звернувся до суду з позовом, у якому просив стягнути солідарно з відповідачів 8 915 542 370,80 грн на відшкодування майнової шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено, що розмір його зобов'язань становить 11 155 999 633,35 грн, однак оціночна (ринкова) вартість його ліквідаційної маси – 2 240 457 262,55 грн.

Посилаючись на те, що до недостатності майна банку та перевищення зобов'язань над активами призвели дії пов'язаних з банком осіб, зокрема його

керівних органів, якими є відповідачі, які не виконали покладених на них функцій з управління ризиками, контролю і моніторингу всіх видів загроз за усіма напрямками діяльності, а своїми діями щодо виведення коштів з банку на рахунки інших компаній сприяли заподіяння збитків банку та його кредиторам.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін постановою апеляційного суду, Фонду у відкритті провадження у справі було відмовлено. Судові рішення мотивовані тим, що спір про відшкодування збитків виник між юридичною особою та її посадовими особами, тому він не підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства, а належить до господарської юрисдикції.

ВП ВС залишила без змін рішення попередніх судових інстанцій.

За висновком ВП ВС, позов Фонду до відповідачів як пов'язаних у розумінні ст. 52 Закону України «Про банки і банківську діяльність» з банком осіб про відшкодування майнової шкоди за своїм суб'єктивним складом (справа у спорі між юридичною особою та її посадовими особами, повноваження яких припинені у зв'язку з розпочатою процедурою ліквідації банку) належить до юрисдикції господарських судів. У зв'язку із цим місцевий та апеляційний суди правильно відмовили Фонду у відкритті провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України (у редакції від 03.10.2017), роз'яснивши йому право на звернення до належного (відповідного господарського) суду.

Постанова ВП ВС від 19.06.2018 у справі № 757/75149/17-ц – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75068841>.

1.2. Оскільки Фонд на час ліквідації банку здійснює управління та розпорядження його майном, що за своєю суттю властиво для власника юридичної особи, спір між Фондом і посадовими особами банку про відшкодування заподіяної третій особі шкоди має розглядатися за правилами господарського судочинства.

Окрім того, предметом перевірки національними судами у цій справі є акти (рішення) органів управління банку та їх посадових і службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, а також господарські операції банку, що відповідає завданню господарського судочинства

Фонд звернувся до суду з позовом до посадових осіб банку (відповідачів) і просив стягнути солідарно з них заподіяну третій особі – банку шкоду в розмірі 841 122 515,59 грн.

Позовна заява мотивована тим, що виконавча дирекція Фонду прийняла рішення про початок процедури ліквідації банку та призначення уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку. Фонд встановив, що розмір зобов'язань третьої особи становить 980 769 875,30 грн, тоді як оціночна (ринкова) вартість її ліквідаційної маси – 139 647 359,71 грн. До недостатності майна третьої особи та перевищення зобов'язань над активами призвели дії пов'язаних з банком

осіб, зокрема його посадових осіб – відповідачів, які не виконали покладених на них функцій з управління ризиками, контролю та моніторингу всіх видів загроз за усіма напрямками діяльності третьої особи, а своїми діями з виведення коштів з третьої особи на рахунки інших компаній сприяли настанню цих загроз, чим спричинили збитки третій особі та її кредиторам.

Районний суд ухвалою відмовив у відкритті провадження.

Апеляційний суд ухвалив постанову, якою ухвалу суду першої інстанції скасував, а справу направив до суду першої інстанції для продовження розгляду.

ВП ВС постанову апеляційного суду скасувала, залишила в силі ухвалу районного суду.

Як висувала ВП ВС, оскільки Фонд на час ліквідації банку здійснює управління та розпорядження його майном, що за своєю суттю властиво для власника юридичної особи, спір між Фондом і посадовими особами банку про відшкодування заподіяної третій особі шкоди має розглядатися за правилами господарського судочинства.

Окрім того, предметом перевірки національними судами у цій справі є акти (рішення) органів управління банку та їх посадових і службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, а також господарські операції банку, що відповідає завданню господарського судочинства.

Постанова ВП ВС від 31.10.2018 у справі №757/75148/17-ц – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78376901>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові ВП ВС від 11.09.2019 у справі №757/75153/17-ц – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84573763>.

2. Склад сторін у справах за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку

2.1. Позивач у справах про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку

2.1.1. У разі недостатності майна банку норма ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» наділяє Фонд правом звернення до суду з позовом про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку. Норма ст. 52 зазначеного Закону не містила заборони для Фонду звернутися до суду з позовом після ліквідації банку, а навпаки, враховуючи спеціальний статус Фонду, визначала, що ліквідація неплатоспроможного банку не припиняє таке право та не є підставою для звільнення від відповідальності пов'язаної з банком особи.

Законом України від 30.06.2021 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків» було доповнено ч. 7 ст. 52

Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», згідно з якою Фонд має право звертатися з такими позовами протягом процедури ліквідації банку та протягом трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (спеціальна позовна давність).

До повноважень Фонду, зокрема, віднесено звернення з позовами про відшкодування шкоди, завданої банку, вкладникам та іншим кредиторам. Відповідно, Фонду не потрібно набувати статусу правонаступника банку, оскільки звернення до суду з позовом про відшкодування шкоди, завданої банку або його кредиторам, належить до його функцій, передбачених законом

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних осіб банку про солідарне відшкодування шкоди у розмірі 61 012 958,04 грн.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що загальна сума заборгованості позичальників за кредитними договорами є збитками, які були завдані банку спільними діями та рішеннями посадових осіб банку.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, закрито провадження в частині позовних вимог Фонду до одного з відповідачів. Відмовлено в задоволенні позовних вимог до інших відповідачів.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду в частині вирішення позовних вимог про солідарне стягнення шкоди у сумі 61 012 958,04 грн скасував, а справу в цій частині передав на новий розгляд до суду першої інстанції в іншому складі суду. У решті зазначені судові рішення касаційний суд залишив без змін.

Як виснував КГС ВС, у разі недостатності майна банку норма ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» наділяє Фонд правом звернутися до суду з позовом про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку. Норма ст. 52 Закону не містила заборони для Фонду звернутися до суду з позовом після ліквідації банку, а навпаки, враховуючи спеціальний статус Фонду, визначала, що ліквідація неплатоспроможного банку не припиняє таке право (абз. 2 ч. 1 ст. 52) та не є підставою для звільнення від відповідальності пов'язаної з банком особи (абз. 4 ч. 5 ст. 52).

До того ж таку прогалину в нормі було усунуто законодавцем шляхом ухвалення 30.06.2021 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків». Цим Законом, зокрема, було доповнено ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» частиною сьомою, якою передбачено, що Фонд має право звертатися з такими позовами протягом процедури ліквідації банку та протягом трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (спеціальна позовна давність).

КГС ВС зазначив, що до повноважень Фонду, зокрема, віднесено звернення з позовами про відшкодування шкоди, завданої банку, вкладникам та іншим кредиторам. Відповідно, Фонду не потрібно набувати статусу правонаступника банку, оскільки звернення до суду з позовом про відшкодування шкоди, завданої банку або його кредиторам, належить до його функцій, передбачених законом.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 27.09.2022 у справі № 904/3864/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106658267>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 14.02.2024 у справі № 910/19584/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117105788>.

2.1.2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків», яким доповнено ст. 53 ГПК України, внесено зміни до абз. 15 ч. 1 ст. 52 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а також надано право Фонду після припинення неплатоспроможного банку пред'являти позови в інтересах кредиторів неплатоспроможного банку, передбачає звернення Фонду з позовом в інтересах кредиторів від власного імені. Тобто позивачем є саме Фонд, який просить стягнути суму збитків на його користь. Після стягнення відповідно до вимог закону такі суми розподіляються між колишніми кредиторами банку в порядку, визначеному Фондом

Фонд звернувся до суду з позовом до власників істотної участі та керівників банку про солідарне стягнення шкоди у розмірі 2 679 888 731,86 грн у порядку ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та ч. 5 ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність». У позовній заяві було зазначено, що її подано в інтересах кредиторів, вимоги яких залишилися незадоволеними після завершення ліквідації банку.

Позовна заява була обґрунтована тим, що внаслідок неплатоспроможності та ліквідації банку в 2012 році залишилися незадоволеними вимоги його кредиторів на суму 2 679 888 731,86 грн.

Господарський суд ухвалою відмовив у відкритті провадження у справі на підставі п. 2 ч. 1 ст. 175 ГПК України. Суд першої інстанції виходив з того, що рішенням господарського суду у справі № 910/12803/18 за позовом Фонду до відповідачів про солідарне стягнення шкоди (збитків) у розмірі 2 679 888 731,86 грн, яке залишено без змін постановою ВС, у задоволенні позову відмовлено; позовні вимоги у справі № 910/12803/18 та позовні вимоги у цій справі заявлені до тих самих сторін, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Постановою апеляційного господарського суду залишено без змін ухвалу господарського суду.

КГС ВС ухвалу господарського суду та постанову апеляційного

господарського суду скасував, а справу передав до господарського суду для вирішення питання щодо відкриття провадження.

Касаційний суд дійшов висновку, що Фонд, звертаючись з позовом про відшкодування шкоди (збитків) у порядку ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», діє від імені та в інтересах неплатоспроможного банку або банку, щодо якого прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених ч. 2 ст. 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Тож позивачем у справі № 910/12803/18 був банк.

У разі припинення банку Фонд звертається з позовом від власного імені, але в інтересах кредиторів, вимоги яких залишилися незадоволеними після завершення ліквідації банку (ч. 6 ст. 53 ГПК України). Тобто позивачем у справі № 910/18526/21 є Фонд, а не банк.

У ч. 1 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» передбачено, що Фонд має право звертатися до осіб, які відповідно до законодавства несуть відповідальність за шкоду (збитки), завдану кредиторам, вимоги яких залишилися незадоволеними після завершення процедури ліквідації, у випадку припинення неплатоспроможного банку або банку, щодо якого було прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених ч. 2 ст. 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність», як юридичної особи.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків», яким доповнено ст. 53 ГПК України, внесено зміни до абз. 15 ч. 1 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», а також надано право Фонду після припинення неплатоспроможного банку пред'являти позови в інтересах кредиторів неплатоспроможного банку, передбачає звернення Фонду з позовом в інтересах кредиторів від власного імені. Тобто позивачем є саме Фонд, який просить стягнути суму збитків на його користь. Після стягнення відповідно до вимог закону такі суми розподіляються між колишніми кредиторами банку в порядку, визначеному Фондом.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 12.07.2022 у справі № 910/18526/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105208728>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановах колегій суддів зазначеної судової палати: від 12.12.2023 у справі № 927/561/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/115859048>; від 14.02.2024 у справі № 910/19584/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117105788>.

2.1.3. Фонд, звертаючись до суду з позовом, реалізував своє процесуальне право на пред'явлення до суду вимоги про відшкодування шкоди до пов'язаних з банком осіб, передбачене ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції, чинній на дату подання Фондом

позову у цій справі, та, вчиняючи такі дії, правильно керувався редакцією цієї норми, яка вже містила такі терміни, як «недостатність майна» та «пов'язані з банком особи».

Станом на дату подання Фондом позову наявність такого показника, як «недостатність майна банку», була умовою для пред'явлення позову

У липні 2020 року Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення шкоди в розмірі 742 551 210,41 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що керівники банку, зловживаючи власним становищем, прийняли протиправні та необґрунтовані рішення щодо укладення правочинів з пов'язаними товариствами, спрямовані на виведення активів з банку, всупереч його інтересам та інтересам його кредиторів, результатом чого стала неплатоспроможність банку та неможливість проведення розрахунків з його кредиторами.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, рішення було залишено без змін судом апеляційної інстанції.

Рішення судів мотивовано, зокрема, тим, що після внесення змін до ГПК України та Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Фонд не звернувся в інтересах кредиторів, вимоги яких залишилися незадоволеними після завершення ліквідації банку, відповідно до ч. 6 ст. 53 ГПК України, а звернувся як позивач про стягнення зазначеної суми майнової шкоди на свою користь; позов Фонду не підлягає задоволенню у зв'язку з тим, що він поданий неналежним позивачем.

КГС ВС скасував рішення судів та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Він зазначив, що до правовідносин, учасником яких є Фонд як ліквідатор неплатоспроможного банку (який вчиняє дії з виявлення недостатності майна для розрахунків з кредиторами, виявлення нікчемних та сумнівних правочинів, протиправної діяльності пов'язаних з банком осіб, збитків, звернення з вимогами до пов'язаних з банком осіб, звернення з позовом до суду), мають застосовуватися редакції ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та ст. 58 Закону України «Про банки та банківську діяльність», що були чинними на момент вчинення Фондом відповідних дій.

Фонд, звертаючись до суду з позовом у цій справі, реалізував своє процесуальне право на пред'явлення до суду вимоги про відшкодування шкоди до пов'язаних з банком осіб, передбачене ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції, чинній на дату подання Фондом позову у цій справі, та, вчиняючи такі дії, правильно керувався редакцією цієї норми, чинною на дату подання ним позову, яка вже містила такі терміни, як «недостатність майна» та «пов'язані з банком особи». Суди попередніх інстанцій помилково не застосували зазначену норму в редакції, чинній на дату подання Фондом позову у цій справі, до спірних правовідносин, не врахували,

що на дату подання Фондом позову наявність такого показника, як «недостатність майна банку», була умовою для пред'явлення позову.

Суди дійшли безпідставного висновку щодо обов'язку Фонду після внесення Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків» змін до ГПК України та Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» привести свою позовну заяву у відповідність до наведених приписів чинного процесуального законодавства.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 14.01.2025 у справі № 910/11028/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124687684>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100704135>;

від 08.02.2022 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104084678>;

від 27.09.2022 у справі № 904/3864/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106658267>.

2.1.4. Фонд не може виконувати повноцінно функції органів управління банку і не наділений фидуціарними обов'язками щодо нього. Його завданням є швидко сформувати ліквідаційну масу, продати майно та інші активи банку, розрахуватися з вкладниками та кредиторами.

Обставини порушення Фондом законодавства, яким унормовано його діяльність у процедурі виведення неплатоспроможних банків з ринку, не перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із порушенням відповідачами їх фидуціарних обов'язків та завданих унаслідок саме цього порушення збитків банку

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення шкоди у розмірі 1 477 708 016,17 грн.

Позов мотивований тим, що в період з грудня 2013 року до лютого 2014 року банк уклав низку кредитних договорів із шістьма пов'язаними з банком юридичними особами.

Упродовж 2014–2016 років банк неодноразово на підставі рішень своїх органів управління майже синхронно змінював умови цих кредитних договорів на користь позичальників: кредити частково були переведені у валюту України, була зменшена кредитна ставка з 10 до 2 відсотків (у гривні) та 1 відсотків (у валюті). Постійно відтермінувалися строки сплати відсотків за кредитом та повернення тіла кредиту за всіма договорами так, що банк майже не отримував платежів від позичальників протягом усього цього періоду.

Фонд вважав, що укладенням цих кредитних договорів з пов'язаними з банком юридичними особами на неринкових умовах під явно неліквідне забезпечення банку та його кредиторам було завдано збитки у розмірі більш

ніж 1,4 млрд грн (різниця між балансовою вартістю активу та ціною продажу активу в процедурі ліквідації).

Рішенням господарського суду відмовлено в задоволенні позовних вимог через те, що позивач не довів наявності складу цивільного порушення в діях відповідачів.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову з тих підстав, що відповідачі у спірний період входили до складу органів управління банку, позивач довів усі необхідні складові цивільного правопорушення, наявність яких є необхідною для настання такої міри відповідальності, як стягнення збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

Як зазначив КГС ВС, Фонд не може виконувати повноцінно функції органів управління банку і не наділений фидуціарними обов'язками щодо нього. Його завданням є швидко сформувати ліквідаційну масу, продати майно та інші активи банку, розрахуватися з вкладниками та кредиторами.

Натомість саме відповідачі протягом 2014–2016 років постійно ухвалювали рішення про перенесення сплати відсотків за користування кредитними коштами та сплати всієї (основної) суми наданих кредитних коштів (тіла кредиту), що не мало жодної економічної доцільності для банку та збільшувало ризики неповернення кредитних коштів позичальниками.

Не існувало також ліквідного забезпечення виконання кредитних зобов'язань, за рахунок якого банк міг задовольнити свої кредиторські вимоги, адже погоджене відповідачами у справі забезпечення у вигляді цінних паперів (заставна вартість 0,0 грн) та іпотеки (заставна вартість 385 000 000 грн) не могло покрити вимоги банку.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464126>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

2.2. Відповідач у справах про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку

2.2.1. Згідно із ч. 1 ст. 42 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (в редакції, чинній на момент прийняття відповідачами рішення щодо придбання цінних паперів) керівниками банку є голова, його заступники та члени ради банку, голова, його заступники та члени правління банку, головний бухгалтер, його заступники, керівники відокремлених підрозділів банку.

За змістом п. 3 ч.1 ст. 52 зазначеного Закону (в редакції, чинній на момент прийняття відповідачами рішення щодо придбання цінних паперів) для цілей цього Закону пов'язаними з банком особами є, зокрема, керівники банку, керівник служби внутрішнього аудиту, керівники та члени комітетів банку.

У розумінні наведених норм законодавства на момент прийняття рішення, оформленого протоколом засідання кредитного комітету, відповідачі діяли як пов'язані з банком особи

Фонд звернувся до суду з позовом до відповідачів як пов'язаних з банком осіб про відшкодування завданої банку шкоди у розмірі 15 938 891,02 грн внаслідок прийняття ними як членами кредитного комітету банку рішення щодо придбання банком пакета облігацій ТОВ, яке, на переконання Фонду, було завідомо збитковим.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено повністю.

СП КГС ВС залишила без змін постанову апеляційного господарського суду.

Як зазначила СП КГС ВС, згідно із ч. 1 ст. 42 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (в редакції, чинній на момент прийняття відповідачами рішення щодо придбання цінних паперів) керівниками банку є голова, його заступники та члени ради банку, голова, його заступники та члени правління банку, головний бухгалтер, його заступники, керівники відокремлених підрозділів банку.

За змістом п. 3 ч. 1 ст. 52 названого Закону (в редакції, чинній на момент прийняття відповідачами рішення щодо придбання цінних паперів) для цілей цього Закону пов'язаними з банком особами є, зокрема, керівники банку, керівник служби внутрішнього аудиту, керівники та члени комітетів банку.

Приймаючи рішення щодо придбання цінних паперів, яке, на думку позивача, призвело до завдання збитків банку та його кредиторам, відповідачі діяли як члени кредитного комітету банку. До складу кредитного комітету входили: голова правління; перший заступник голови правління; заступник голови правління; головний бухгалтер; начальник юридичного департаменту; начальник департаменту банківської безпеки.

Отже, у розумінні наведених норм законодавства на момент прийняття рішення, оформленого протоколом засідання кредитного комітету банку, відповідачі діяли як пов'язані з банком особи.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301>.

2.2.2. Посадові особи органів АТ несуть відповідальність перед товариством за збитки, завдані товариству своїми діями (бездіяльністю), згідно із законом.

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» (в редакції, що діяла станом на 09.07.2015) посадовими особами органів АТ є фізичні особи: голова та члени наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної

комісії, ревізор акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства.

Члени кредитного комітету, які не входили до складу правління, є посадовими особами АТ, якщо утворення кредитного комітету передбачено статутом банку.

Відсутність у відповідача статусу керівника банку чи посадової особи АТ протягом періоду вчинення відповідачами дій щодо укладення договору про відступлення права вимоги не виключає застосування ст. 92, 1166 ЦК України як правової підстави для відшкодування шкоди

Фонд звернувся з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення шкоди у розмірі 160 853 514,55 грн, яка призвела до недоотримання коштів за договорами про відступлення права вимоги.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував, справу направив на новий розгляд.

Він зазначив, що посадові особи органів АТ несуть відповідальність перед товариством за збитки, завдані своїми діями (бездіяльністю), згідно із законом.

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» (в редакції, що діяла станом на 09.07.2015) посадовими особами органів АТ є фізичні особи: голова та члени наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізор акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства.

Кредитним комітетом банку було ухвалено рішення про відступлення банком на користь ТОВ права вимоги за зобов'язаннями за кредитними договорами.

Члени кредитного комітету, які не входили до складу правління, є посадовими особами АТ, якщо утворення кредитного комітету передбачено статутом банку.

Відсутність у відповідача статусу керівника банку чи посадової особи АТ протягом періоду вчинення відповідачами дій щодо укладення договору про відступлення права вимоги не виключає застосування ст. 92, 1166 ЦК України як правової підстави для відшкодування шкоди.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.01.2024 у справі № 910/7305/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/116321847>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>;

14.09.2021 у справі № 910/11371/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99679622>;

19.06.2025 у справі № 910/686/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/128346868>.

2.2.3. Покладення на позивача обов'язку доведення правильності формування кола осіб, відповідальних за завдання збитків банку, в кожний окремий період часу, визначення розміру та підстав відповідальності свідчить про застосування завищеного або навіть заздалегідь недосяжного стандарту доказування, що порушує баланс інтересів сторін.

При цьому визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість встановлення належності відповідачів та обґрунтованості позову є обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення шкоди у розмірі 1 477 708 016,17 грн.

Позов мотивований тим, що у період із грудня 2013 року до лютого 2014 року банк уклав низку кредитних договорів із шістьма пов'язаними з банком юридичними особами.

Упродовж 2014–2016 років банк неодноразово на підставі рішень своїх органів управління майже синхронно змінював умови цих кредитних договорів на користь позичальників: кредити частково були переведені у валюту України, була зменшена кредитна ставка з 10 до 2 відсотків (у гривні) та 1 відсотків (у валюті). Постійно відтерміновувалися строки сплати відсотків за кредитом та повернення тіла кредиту за всіма договорами так, що банк майже не отримував платежів від позичальників протягом усього цього періоду.

Фонд вважав, що укладенням цих кредитних договорів з пов'язаними з банком юридичними особами на неринкових умовах під явно неліквідне забезпечення банку та його кредиторам було завдано збитки у розмірі більш ніж 1,4 млрд грн (різниця між балансовою вартістю активу та ціною продажу активу в процедурі ліквідації).

Рішенням господарського суду відмовлено в задоволенні позовних вимог через те, що позивач не довів наявності складу цивільного порушення в діях відповідачів.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову з тих підстав, що відповідачі у спірний період входили до складу органів управління банку, позивач довів усі необхідні складові цивільного правопорушення, наявність яких є необхідною для настання такої міри відповідальності, як стягнення збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

За результатами аналізу положень ст. 541, ч. 1 ст. 1190 ЦК України КГС ВС дійшов висновку, що умови притягнення осіб до солідарної відповідальності не передбачають необхідності доведення одночасності вчинення всіх відповідних протиправних дій усіма відповідачами. Цей вид відповідальності підлягає застосуванню, зокрема, у тих випадках, коли неможливо чітко розмежувати роль у вчиненні та обсяг вчинення кожним із відповідачів дій, якими завдано шкоду юридичній особі.

Діяльність банку включає у себе значний комплекс дій та заходів, що вчиняються фінансовою установою на ринку банківських послуг і пов'язані із значними кредитними ризиками для банку та його кредиторів, а управління банком є складним та динамічним процесом, який супроводжується періодичними кадровими змінами у ньому.

Покладення на позивача обов'язку доведення правильності формування кола осіб, відповідальних за завдання збитків банку, в кожний окремий період часу, визначення розміру та підстав відповідальності свідчить про застосування завищеного або навіть заздальгідь недосяжного стандарту доказування, що порушує баланс інтересів сторін.

При цьому визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість встановлення належності відповідачів та обґрунтованості позову є обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464126>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 29.05.2024 № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

2.2.4. Вибірковий підхід до визначення кола осіб, які, на думку Фонду, мають понести відповідальність за завдання банку збитків, призводить до звільнення від відповідальності інших осіб, що вочевидь не є справедливим та законним.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) саме на власників істотної участі та керівників банку (голову, заступника голови, членів правління, голову, заступника та членів спостережної ради) за рішенням суду може бути покладена відповідальність у разі віднесення банку з їх вини до категорії неплатоспроможних

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення 29 553 468,82 грн шкоди, заподіяної банку.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення ліквідаційної процедури банку відповідачами прийнято необґрунтовані рішення про інвестування в цінні папери (іменні дисконтні облигації) емітентів ТОВ низької фінансової якості без проведення належної оцінки ризиків від такого інвестування на значні суми коштів всупереч інтересам банку та його кредиторам.

Зокрема, було здійснено низку збиткових операцій, що полягали в укладенні банком договорів купівлі-продажу цінних паперів та біржового контракту, що призвело до заподіяння банку та його кредиторам шкоди.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

КГС ВС скасував рішення попередніх судових інстанцій та направив справу

на новий розгляд до господарського суду.

Він зазначив, що господарські суди, перевіряючи коло осіб, якими, на думку Фонду, завдано банку збитки, не встановили, хто дійсно відповідав за ухвалення спірних рішень, тобто чи кредитний комітет, та у якому складі на власний розсуд приймав спірні рішення, чи вони залежали від інших пов'язаних з банком осіб, зокрема керівників банку (голови, заступника голови, членів правління, голови, заступника та членів спостережної / наглядової ради) тощо. Інакше кажучи, не було з'ясовано, чи є у справі відповідачі належними, а склад їх вичерпним.

Суди не обґрунтували, як прийняття рішень саме визначеним позивачем складом відповідачів завдало банку шкоди, враховуючи те, що суди не встановили повного (дійсного) складу кредитного комітету на час вчинення кожної окремої дії.

Вибірковий підхід до визначення кола осіб, які, на думку Фонду, мають понести відповідальність за завдання банку збитків, призводить до звільнення від відповідальності інших осіб, що вочевидь не є справедливим та законним.

Отже, визначаючи склад відповідачів, позивач не обґрунтував, як те чи інше рішення, враховуючи склад кредитного комітету, вплинуло на завдання банку шкоди та її розмір.

Суди не розмежували та не встановили ролі кожного з відповідачів у заподіянні шкоди банку, про яку вказує позивач, і всупереч ст. 1190 ЦК України не конкретизували, які саме дії / бездіяльність вчинялись кожним з визначених відповідачів та як ці дії були взаємопов'язані між собою.

Окрім того, господарські суди не встановили, що дії відповідачів були охоплені єдиним спільним наміром щодо досягнення відповідних цілей, а саме свідомого виведення коштів за межі банку, зокрема, у власних інтересах, доведення банку до банкрутства тощо. Лише ототожнювання, а також обґрунтування спільності дій відповідачів суперечить правовій природі інституту солідарної відповідальності.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) саме на власників істотної участі та керівників банку (голову, заступника голови, членів правління, голову, заступника та членів спостережної ради) за рішенням суду може бути покладена відповідальність у разі віднесення банку з їх вини до категорії неплатоспроможних.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.12.2025 у справі № 910/10354/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746320>.

3. Обставини, які підлягають доказуванню у справах за позовами Фонду до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди, заподіяної кредиторам та/або банку

3.1. Предметом доказування у справі за позовом Фонду до пов'язаних з банком осіб про стягнення шкоди, заподіяної банку та його кредиторам є: 1) персональний склад органів управління банку на момент ухвалення рішень про вчинення сумнівних правочинів; 2) факт ухвалення рішення органом управління банку про вчинення сумнівного правочину, персональний склад органу на момент ухвалення такого рішення, результати голосування кожного члена («за», «проти», «утримався»); інші фактичні обставини ухвалення такого рішення; на підставі яких документів (наданих контрагентом та внутрішніх документів банку) ухвалювалося рішення, чи була дотримана внутрішня процедура банку щодо погодження таких рішень, хід обговорення; 3) факт вчинення банком сумнівного правочину (укладення договору); 4) факт виконання банком сумнівного правочину (перерахування / отримання коштів, передання / отримання майна чи майнових прав); 5) факти протиправної поведінки відповідачів (недотримання законодавства про банківську діяльність, нормативів діяльності банку, індивідуальних приписів НБУ, обставини, що підтверджують невиваженість інвестиційної політики та ризикованість кредитної політики банку, відсутність у банку ефективної системи запобігання ризикам, порушення відповідачами фідучіарних обов'язків, дії відповідачів усупереч інтересам банку тощо); 6) збитки банку від конкретного правочину (балансова вартість активу на дату початку виведення банку з ринку, розмір коштів, фактично стягнутих за рішенням суду та включених до ліквідаційної маси, оціночна вартість активу, визначена незалежним оцінювачем у процедурі ліквідації, вартість продажу такого активу в процесі ліквідації банку) та їх причини; 7) розмір недостатності майна банку для розрахунків з кредиторами (як мінімальний розмір збитків банку та шкоди, завданої його кредиторам невиваженою інвестиційною політикою, ризикованою кредитною діяльністю, бездіяльністю відповідачів, призвели до неплатоспроможності та ліквідації банку)

Фонд, діючи як ліквідатор банку, звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення 1 127 474 605,62 грн шкоди, заподіяної банку та його кредиторам.

Позов мотивований тим, що збитки були завдані внаслідок рішень органів управління банку (спостережної ради та кредитного комітету), до складу яких входили відповідачі, про видачу позичальникам кредитів на значні суми без належного забезпечення та придбання банком неліквідних («сміттєвих») цінних паперів. Фонд вважав, що такі рішення свідомо ухвалювалися

відповідачами всупереч інтересам банку, створювали для нього значні ризики. Виведення з банку значної суми коштів як незабезпечених кредитів та оплата за неліквідні цінні папери призвели до неплатоспроможності банку.

Рішенням господарського суду, яке залишено без змін судом апеляційної інстанції, відмовлено в задоволенні позову.

КГС ВС скасував рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду і передав справу на новий розгляд.

Касаційний суд визначив, що предметом доказування у цій справі є:

1) персональний склад органів управління банку на момент ухвалення рішень про вчинення сумнівних правочинів; дати обрання / призначення та звільнення з посади кожного з відповідачів; належність відповідачів до керівників банку; наявність у відповідачів статусу посадової особи акціонерного товариства, пов'язаної з банком особи;

2) факт ухвалення рішення органом управління банку про вчинення сумнівного правочину, персональний склад органу на момент ухвалення такого рішення, результати голосування кожного члена («за», «проти», «утримався»); інші фактичні обставини ухвалення такого рішення; на підставі яких документів (наданих контрагентом та внутрішніх документів банку) ухвалювалося рішення, чи була дотримана внутрішня процедура банку щодо погодження таких рішень, хід обговорення;

3) факт вчинення банком сумнівного правочину (укладення договору);

4) факт виконання банком сумнівного правочину (перерахування / отримання коштів, передання / отримання майна чи майнових прав);

5) факти протиправної поведінки відповідачів (недотримання законодавства про банківську діяльність, нормативів діяльності банку, індивідуальних приписів НБУ, обставини, що підтверджують невваженість інвестиційної політики та ризикованість кредитної політики банку, відсутність у банку ефективної системи запобігання ризикам, порушення відповідачами фідучіарних обов'язків, дії відповідачів усупереч інтересам банку тощо);

6) збитки банку від конкретного правочину (балансова вартість активу на дату початку виведення банку з ринку, розмір коштів, фактично стягнутих за рішенням суду та включених до ліквідаційної маси, оціночна вартість активу, визначена незалежним оцінювачем у процедурі ліквідації, вартість продажу такого активу в процесі ліквідації банку) та їх причини;

7) розмір недостатності майна банку для розрахунків з кредиторами (як мінімальний розмір збитків банку та шкоди, завданої його кредиторами

невиваженою інвестиційною політикою, ризикованою кредитною діяльністю, бездіяльністю відповідачів, призвели до неплатоспроможності та ліквідації банку).

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>.

Аналогічні висновки викладені у постановках колегій суддів зазначеної судової палати :
від 25.07.2022 у справі № 922/2860/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105562669>;
від 07.09.2022 у справі № 904/3867/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106304039>;
від 27.09.2022 у справі № 904/3864/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106658267>;
від 20.10.2022 у справі № 910/3782/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107137332>;
від 25.07.2023 у справі № 910/13325/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545730>;
від 09.01.2024 у справі № 910/7305/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/116321847>;
від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>;
від 15.07.2025 у справі № 910/11371/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/129244653>.

3.2. Позивач має довести неправомірність рішень та дій відповідачів або вчинення ними неправомірної бездіяльності, аргументувати, в чому полягав негативний результат їхньої діяльності в контексті зменшення обсягу майна банку чи його знецінення, розмір майнових втрат, а також пов'язаність протиправної поведінки відповідачів та негативного результату.

Відповідачі в межах наданих їм процесуальних прав та визначених процесуальних обов'язків повинні спростувати доводи та докази позивача, а також навести обставини та доводи, які свідчили б про відповідність їхньої діяльності інтересам банку та відсутність підстав для їх відповідальності.

Доказами виконання обов'язку вживати своєчасних заходів для запобігання настанню неплатоспроможності банку можуть бути дані, які підтверджують обставини вчинення власниками істотної участі, керівником, членами ради, членами виконавчого органу, посадовими особами іншого органу управління дій для запобігання ризиковій діяльності, недопущення в діяльності банку ознак, наявність яких є підставою для висновку НБУ про провадження банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, зокрема, через вплив на управління чи діяльність юридичної особи (у тому числі шляхом ухвалення рішень про винесення на розгляд загальних зборів учасників банку питання ризикової діяльності); відновлення платоспроможності банку; встановлення осіб, відповідальних за ризикову діяльність тощо

Фонд звернувся до суду з позовом до відповідачів як пов'язаних з банком осіб про відшкодування завданої банку шкоди у розмірі 15 938 891,02 грн за наслідками прийняття ними як членами кредитного комітету банку рішення щодо придбання банком пакету облігацій ТОВ, яке, на переконання Фонду, було завідомо збитковим.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено повністю.

СП КГС ВС залишила без змін постанову апеляційного господарського суду.

Вона зазначила, що позивач має довести неправомірність рішень та дій відповідачів або вчинення ними неправомірної бездіяльності, аргументувати, в чому полягав негативний результат їхньої діяльності в контексті зменшення обсягу майна банку чи його знецінення, розмір майнових втрат, а також пов'язаність протиправної поведінки відповідачів та негативного результату.

Натомість відповідачі в межах наданих їм процесуальних прав та визначених процесуальних обов'язків повинні спростувати доводи та докази позивача, а також навести обставини та доводи, які свідчили б про відповідність їхньої діяльності інтересам банку та відсутність підстав для їх відповідальності.

Аналіз норм Закону України «Про банки і банківську діяльність», зокрема гл. 7 цього Закону, свідчить, що доказами виконання обов'язку вживати своєчасних заходів для запобігання настанню неплатоспроможності банку можуть бути дані, які підтверджують обставини вчинення власниками істотної участі, керівником, членами ради, членами виконавчого органу, посадовими особами іншого органу управління дій для запобігання ризиковій діяльності, недопущення в діяльності банку ознак, наявність яких є підставою для висновку НБУ про провадження банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, зокрема, через вплив на управління чи діяльність юридичної особи (у тому числі шляхом ухвалення рішень про винесення на розгляд загальних зборів учасників банку питання ризикової діяльності); відновлення платоспроможності банку; встановлення осіб, відповідальних за ризикову діяльність тощо.

Заперечення відповідачів повинні спрямовуватись на спростування наведених позивачем в інтересах неплатоспроможного банку обставин у позові (прийняття відповідачами в 2015 році недобросовісного рішення про придбання пакету неліквідних цінних паперів емітента ТОВ з ознаками фіктивності не в інтересах банку з порушенням фідуціарних обов'язків) та спростування доказів, якими підтверджуються ці обставини.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301>.

Аналогічні правові висновки викладені у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100704135>;

від 08.02.2022 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104084678>;

від 25.07.2022 у справі № 922/2860/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105562669>;

від 20.10.2022 у справі № 910/3782/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107137332>;

від 10.04.2025 у справі № 910/3782/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126569254>;

від 20.11.2025 у справі № 910/8222/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132009355>.

3.3. У спорі про відшкодування завданої банку шкоди пов'язаними з ним особами не входять до предмета доказування обставини про те, чи мали дії / бездіяльність Фонду негативні наслідки щодо обсягу формування ліквідаційної маси неплатоспроможного банку.

Дотримання права на справедливий суд для пов'язаної з банком особи забезпечується доведенням відсутності своєї вини у стверджуваному порушенні, спростування наявності інших елементів складу правопорушення у спірних правовідносинах з банком на момент вчинення порушення, а не доведенням нею обставин, які не стосуються спірних правовідносин.

Посилання пов'язаних з банком осіб на порушення Фондом законодавства, яким унормовано його діяльність у процедурі виведення неплатоспроможних банків з ринку, не повинні враховуватися під час вирішення спору, адже зазначені обставини не перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з порушенням посадовими особами банку їхніх фідучіарних обов'язків та завданими банку внаслідок саме цього порушення збитками

Фонд звернувся до суду з позовом до відповідачів як пов'язаних з банком осіб про відшкодування завданої банку шкоди у розмірі 15 938 891,02 грн за наслідками прийняття ними як членами кредитного комітету банку рішення щодо придбання банком пакету облігацій ТОВ, яке, на переконання Фонду, було завідомо збитковим.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено повністю.

СП КГС ВС залишила без змін постанову апеляційного господарського суду.

Вона зазначила, що встановлення обставин недостатності майна банку та наявності у діях відповідачів повного складу правопорушення є підставою для покладення на них відповідальності згідно із ч. 5 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у редакції, чинній на дату подання позову).

Підставою для відмови у задоволенні позовних вимог, що виникають у спірних правовідносинах щодо стягнення з відповідачів шкоди на користь саме банку, а не Фонду, може бути доведення відповідачами обставин відповідності їх діяльності (щодо придбання цінних паперів) інтересам банку та відсутності підстав для їх відповідальності за конкретне стверджуване порушення чи недобросовісні дії / бездіяльність.

Однак обставини щодо того, чи мали дії / бездіяльність Фонду негативні наслідки щодо обсягу формування ліквідаційної маси неплатоспроможного банку, не входять до предмета доказування у цьому спорі.

Саме у зазначений спосіб (доведення відсутності своєї вини у стверджуваному порушенні, спростування наявності інших елементів складу

правопорушення у спірних правовідносинах з банком на момент вчинення порушення) забезпечується дотримання права на справедливий суд для пов'язаної з банком особи, а не шляхом доведення обставин, які не стосуються спірних правовідносин.

Посилання пов'язаних з банком осіб на порушення Фондом законодавства, яким унормовано його діяльність у процедурі виведення несплатоспроможних банків з ринку, не повинні враховуватися у вирішенні спору, адже наведені обставини не перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з порушенням посадовими особами банку їх фідучіарних обов'язків та завданими банку внаслідок саме цього порушення збитками.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301>.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

3.4. Фонд не повинен доводити фіктивність цінних паперів чи фіктивність емітента / контрагента. Йому достатньо довести, що за наявності подібних / схожих ознак, які мали бути виявлені кредитним комітетом при належній перевірці та ухваленні ними рішень на підставі достатньої інформації (що є виконанням вимог закону та фідучіарних обов'язків перед банком), рішення кредитного комітету про придбання цінних паперів або використання їх для забезпечення кредитів було не виправдано ризикованим, тобто таким, що вочевидь вчинялося всупереч інтересам банку, його вкладників та кредиторів

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних осіб банку про солідарне стягнення шкоди в розмірі 412 216 797,53 грн, заподіяної банку та його кредиторам.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність його майна для покриття вимог кредиторів, що спричинено діями, рішеннями кредитного комітету, до якого входили відповідачі, щодо надання кредитів без належного забезпечення та придбання неліквідних цінних паперів. Зазначені рішення вочевидь суперечили інтересам банку та його кредиторів.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував, справу направив на новий розгляд.

Суд касаційної інстанції дійшов висновку, що у спірних правовідносинах позивач не повинен доводити фіктивність цінних паперів чи фіктивність емітента / контрагента. Позивачу достатньо довести, що за наявності подібних / схожих ознак, які мали бути виявлені відповідачами при належній

перевірці та ухваленні ними рішень на підставі достатньої інформації (що є виконанням вимог закону та фідучіарних обов'язків відповідачів перед банком), рішення відповідачів про придбання цінних паперів або використання їх для забезпечення кредитів було не виправдано ризикованим, тобто таким, що вочевидь вчинялося всупереч інтересам банку, його вкладників та кредиторів.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 14.09.2021 у справі № 910/11371/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99679622>.

Аналогічна правова позиція викладена в постановках колегій суддів зазначеної судової палати: від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>; від 10.04.2025 у справі № 910/3782/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126569254>.

4. Склад цивільного правопорушення

Суд повинен встановити наявність чи відсутність складу цивільного правопорушення, яке має містити такі складові: неправомірність поведінки особи; наявність шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою, вина заподіювача шкоди. За відсутності хоча б одного із цих елементів цивільна відповідальність не настає.

Зі змісту ч. 2 ст. 1166 ЦК України вбачається, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди. Тому спростування цієї вини (у тому числі з підстав вини самого позивача в заподіяній шкоді) є процесуальним обов'язком її заподіювача

Фонд, що діяв як ліквідатор банку, звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення 76929136,71 грн шкоди.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що впродовж 2014 року колишнім керівництвом банку було прийнято рішення про придбання завідомо збиткових нічим не забезпечених облігацій двох підприємств, які мають ознаки фіктивних та пов'язані з керівництвом і власниками банку, на суму 319 460 764 грн, що становить майже 60 % вартості всіх активів банку. Фонд вважав, що це було не просто ризикованим, а спрямованим на виведення з банку коштів, керівні органи банку ухвалювали рішення, які вочевидь суперечили інтересам банку та його кредиторів, були неадекватними існуючому кредитному ризику та завідомо збитковими, що суперечить завданням і функціям ради банку, правління та кредитного комітету. Такі операції стали причиною недостатності майна банку для розрахунків з кредиторами, банк було визнано неплатоспроможним. Оскільки для покриття вимог всіх кредиторів не вистачило 76 929 136,71 грн, то саме цю суму Фонд просив стягнути солідарно з відповідачів як відшкодування шкоди, завданої кредиторам банку.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою

апеляційного господарського суду, в задоволенні позову було відмовлено.

ВП ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасувала, прийняла нове рішення про задоволення позову.

Вона зазначила, що суд, вирішуючи спір про відшкодування шкоди, повинен встановити наявність чи відсутність складу цивільного правопорушення, яке має містити такі складові:

- неправомірність поведінки особи, тобто її невідповідність вимогам, наведеним в актах цивільного законодавства;

- наявність шкоди, під якою слід розуміти втрату або пошкодження майна потерпілого та (або) позбавлення його особистого нематеріального права, взагалі будьяке знецінення блага, що охороняється законом, та її розмір;

- причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою, який виражається в тому, що шкода має бути об'єктивним наслідком поведінки заподіювача шкоди, тобто протиправна поведінка конкретної особи (осіб), на яку покладається відповідальність, є тією безпосередньою причиною, що необхідно та невідворотно спричинила шкоду;

- вина заподіювача шкоди як суб'єктивного елемента відповідальності, що полягає в психічному ставленні особи до вчинення нею протиправного діяння і проявляється у вигляді умислу або необережності, за винятком випадків, коли за прямою вказівкою закону обов'язок відшкодування завданої шкоди покладається на відповідальну особу незалежно від вини.

За відсутності хоча б одного із цих елементів цивільна відповідальність не настає.

Зі змісту ч. 2 ст. 1166 ЦК України вбачається, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди. Тому спростування цієї вини (у тому числі з підстав вини самого позивача в заподіяній шкоді) є процесуальним обов'язком її заподіювача.

Постанова ВП ВС від 25.05.2021 у справі № 910/11027/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235845>.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів від 25.07.2022 у справі № 922/2860/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105562669>.

4.1. Неправомірна поведінка відповідачів

4.1.1. Згідно із ч. 3, 4 ст. 92 ЦК України (в редакції, чинній на момент звернення позивача з позовом) орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень.

Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі

Фонд, що діяв як ліквідатор банку, звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення 76 929 136,71 грн шкоди.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що впродовж 2014 року колишнім керівництвом банку було прийнято рішення про придбання завідомо збиткових нічим не забезпечених облігацій двох підприємств, які мають ознаки фіктивних та пов'язані з керівництвом і власниками банку, на суму 319 460 764 грн, що становить майже 60 % вартості всіх активів банку. Фонд вважав, що це було не просто ризикованим, а спрямованим на виведення з банку коштів, його керівні органи ухвалювали рішення, які вочевидь суперечили інтересам банку та його кредиторів, були неадекватними існуючому кредитному ризику та завідомо збитковими, що суперечить завданням і функціям ради банку, правління та кредитного комітету. Такі операції стали причиною недостатності майна банку для розрахунків з кредиторами, банк було визнано неплатоспроможним. Оскільки для покриття вимог всіх кредиторів не вистачило 76 929 136,71 грн, то саме цю суму Фонд просив стягнути солідарно з відповідачів як відшкодування шкоди, завданої кредиторам банку.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову було відмовлено.

ВП ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасувала, прийняла нове рішення про задоволення позову.

ВП ВС зазначила, що згідно із ч. 3, 4 ст. 92 ЦК України орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень. Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі.

Постанова ВП ВС від 25.05.2021 у справі № 910/11027/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235845>.

4.1.2. Керівник банку (фідуціар) зобов'язаний діяти з урахуванням інтересів банку (тобто всіх його акціонерів та клієнтів), а не особистих (приватних) інтересів. Від фідуціара завжди вимагається діяти добросовісно та безпристрасно. Фідуціар повинен бути чесним і не повинен вести справи

у такий спосіб, що надає йому необумовлені вигоди чи завдає шкоди інтересам клієнтів або акціонерів.

З огляду на довірчий характер відносин між господарським товариством та його посадовою особою протиправна поведінка посадової особи може виражатись не лише в невиконанні нею обов'язків, встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень під час вчинення певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб та просив стягнути солідарно з відповідачів 1 020 006 030,38 грн шкоди, заподіяної банку та його кредиторам.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що за результатами проведення процедури ліквідації банку була виявлена недостатність майна банку для покриття вимог його кредиторів, а відповідачі, які обіймали посади голови та членів спостережної ради, голови та заступників правління, керівників управлінь банку, вчинили ризикові, завідомо збиткові операції з придбання нічим не забезпечених облігацій на загальну суму 849 703 536,38 грн, що перевищувало 10 % вартості усіх активів банку за даними річної фінансової звітності банку за 2012 рік, і такі операції мають ознаки фіктивних.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено в задоволенні позову.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував та направив справу на новий розгляд.

Він відзначив, що міжнародні Принципи корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку закріплюють такі основні фідучіарні обов'язки директорів підприємства, як обов'язок дбайливого ставлення (діяти добросовісно на користь розвитку підприємства, приділяючи достатньо часу, зусиль і професійних навичок управлінню ним) та обов'язок лояльності (уникати конфлікту інтересів і діяти під час ухвалення рішень щодо діяльності підприємства лише в його інтересах).

Визначення терміна «фідучіарний обов'язок» міститься у Методичних рекомендаціях щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України, схвалених постановою Правління НБУ від 28.03.2007 № 98.

Відповідно до п. 1.12. гл. 1 розд. I цих Методичних рекомендацій фідучіарний обов'язок – обов'язок діяти якнайкраще в інтересах іншої особи.

Керівник банку (фідучіар) зобов'язаний діяти з урахуванням інтересів банку (тобто всіх його акціонерів та клієнтів), а не особистих (приватних) інтересів. Від фідучіара завжди вимагається діяти добросовісно та безпристрасно. Фідучіар повинен бути чесним і не повинен вести справи у такий спосіб, що надає

йому необумовлені вигоди чи завдає шкоди інтересам клієнтів або акціонерів.

Головною метою фідучіарних обов'язків є необхідність забезпечення економічного розвитку підприємства, а відповідно, недотримання таких базових обов'язків може призвести до завдання шкоди підприємству і зобов'язання її відшкодувати.

З огляду на довірчий характер відносин між господарським товариством та його посадовою особою протиправна поведінка посадової особи може виражатись не лише в невиконанні нею обов'язків, встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень під час вчинення певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недоброросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.11.2023 у справі № 910/635/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114954794>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>;

від 07.10.2021 у справі № 910/12803/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214041>.

4.1.3. Вирішуючи питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою, суд виходить з презумпції, що така посадова особа діяла в найкращих інтересах товариства, її рішення були незалежними й обґрунтованими, а фідучіарні обов'язки були виконані належним чином.

Водночас спростування Фондом відповідної презумпції за одним з критеріїв свідчить про неналежне виконання своїх фідучіарних обов'язків пов'язаними особами банку. У цьому випадку пов'язані особи банку зобов'язані довести, що вони діяли в інтересах банку

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних осіб банку про солідарне стягнення шкоди в розмірі 412 216 797,53 грн, заподіяної банку та його кредиторам.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність його майна для покриття вимог кредиторів, що спричинено діями, рішеннями кредитного комітету, до якого входили відповідачі, щодо надання кредитів без належного забезпечення та придбання неліквідних цінних паперів. Відповідні рішення вочевидь суперечили інтересам банку та його кредиторів.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував, справу направив на новий розгляд.

Він зазначив, що суд, вирішуючи питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою, виходить з презумпції, що така посадова особа діяла в найкращих інтересах товариства, її рішення були незалежними й обґрунтованими, а фідучіарні обов'язки були виконані належним чином.

Водночас спростування позивачем відповідної презумпції за одним з критеріїв свідчить про неналежне виконання своїх фідучіарних обов'язків відповідачами. У цьому випадку відповідач зобов'язаний довести, що він діяв в інтересах товариства.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 14.09.2021 у справі № 910/11371/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99679622>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 07.10.2021 у справі № 910/12803/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214041>;

від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100704135>;

від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301>;

від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

4.1.4. Унаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків члени кредитного комітету завдали шкоди банку в розмірі 15 938 891,02 грн (сума неповернутих та списаних у збиток коштів) за результатами укладення договору купівлі-продажу цінних паперів, і такі дії не були обґрунтовано необхідними, доцільними, добросовісними і розумними.

Відсутність очевидної законної мети здійснення спірної операції, її завідома збитковість, свідчить про порушення членами кредитного комітету банку фідучіарних обов'язків та протиправну поведінку відповідачів

Фонд звернувся до суду з позовом до відповідачів як пов'язаних з банком осіб про відшкодування завданої банку шкоди у розмірі 15 938 891,02 грн внаслідок прийняття ними як членами кредитного комітету банку рішення щодо придбання банком пакету облігацій ТОВ, яке, на переконання Фонду, було завідомо збитковим.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено повністю.

СП КГС ВС залишила без змін постанову апеляційного господарського суду.

Вона дійшла висновку, що відповідачі внаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків завдали шкоди банку в розмірі 15 938 891,02 грн (сума неповернутих та списаних у збиток коштів) за результатами укладення договору купівлі-продажу цінних паперів і такі дії не були обґрунтовано необхідними, доцільними, добросовісними і розумними.

Пов'язані з банком особи не виконали свого фідучіарного обов'язку щодо сумлінності, а навпаки, прийняли ризикове рішення, внаслідок якого банком було втрачено кошти в значному розмірі.

Такі дії пов'язаних з банком осіб були необґрунтованими та безпідставними, а прийняте ними завідомо неправомірне та протиправне рішення, оформлене протоколом кредитного комітету банку, не мало на меті реального інвестування коштів в цінні папери задля отримання прибутку.

Відсутність очевидної законної мети здійснення спірної операції, її завідома збитковість свідчить про порушення відповідачами фідучіарних обов'язків та протиправну поведінку пов'язаних з банком осіб.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301>.

4.1.5. Члени кредитного комітету, які мали спеціальні знання та досвід як посадові особи банку, не могли не розуміти значення та наслідки своїх дій з виведення значної суми коштів з банку без відповідного забезпечення, що впливало на ліквідність банку.

Прийняття рішення членами кредитного комітету про видачу кредиту без забезпечення суперечить вимогам Закону України «Про банки і банківську діяльність», Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, Положення про кредитну політику банку, Положення про кредитування фізичних осіб та суб'єктів господарювання в банку та свідчить про підвищений ризик за кредитним договором, оскільки в разі неповернення боржником коштів банк не зможе задовольнити свої вимоги шляхом примусового стягнення заборгованості або за рахунок переважного права на майно

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення заподіяної шкоди у сумі 8 861 209,55 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність його майна для покриття вимог кредиторів, що спричинено рішенням кредитного комітету (до якого входили відповідачі) щодо кредитування ТОВ на значну суму без жодного забезпечення.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково.

КГС ВС залишив без змін судові рішення попередніх інстанцій.

Він зазначив, що відповідачі, які мали спеціальні знання та досвід як посадові особи банку, не могли не розуміти значення та наслідки своїх дій з виведення значної суми коштів з банку без відповідного забезпечення,

що впливало на ліквідність банку.

Прийняття відповідачами рішення про видачу значного кредиту позичальнику, в якого були відсутні будь-які основні засоби, без перевірки фінансового стану позичальника, оцінки його кредитоспроможності, без жодного забезпечення суперечить вимогам Закону України «Про банки і банківську діяльність», Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, Положення про кредитну політику банку, Положення про кредитування фізичних осіб та суб'єктів господарювання в банку та свідчить про підвищений ризик за кредитним договором, оскільки в разі неповернення боржником коштів банк не зможе задовольнити свої вимоги шляхом примусового стягнення заборгованості або за рахунок переважного права на майно.

Такі дії відповідачів здійснено всупереч обов'язку адекватного управління ризиками без дотримання норм ст. 92 ЦК України, ст. 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність» та внутрішніх положень банку, що призвело до недотримання посадовими особами їх фідучіарних обов'язків і свідчить про їх протиправну поведінку.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 19.06.2025 у справі № 910/686/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/128346868>.

4.1.6. Виконуючи свої обов'язки, керівники банку зобов'язані діяти на користь банку та клієнтів і ставити інтереси банку вище власних. Зокрема, вони зобов'язані: 1) ставитися з відповідальністю до виконання своїх службових обов'язків; 2) приймати рішення в межах наданих повноважень; 3) не використовувати службове становище у власних інтересах; 4) забезпечити збереження та передачу майна і документів банку в разі звільнення керівників з посади

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення шкоди у розмірі 25 000 000 грн.

Позовні вимоги мотивовані тим, що члени кредитного комітету та спостережної ради своїм рішенням надали згоду на розірвання договору застави майнового права розпорядження депозитними коштами, укладеного між банком і ТОВ, у сумі 25 000 000 грн, що зумовило неможливість задоволення вимог банку за наданий товариству кредит за рахунок цього забезпечення. Такі дії відповідачів, на думку позивача, заподіяли шкоди банку в розмірі 25 000 000 грн, яка підлягає відшкодуванню відповідачами солідарно.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено повністю.

Закрито провадження у справі щодо одного з відповідачів.

КГС ВС скасував рішення судів у частині відмови у задоволенні позову. Справу у скасованій частині направив на новий розгляд до господарського суду.

Він зазначив, що ст. 43 Закону України «Про банки і банківську діяльність» передбачає, що керівники банку, виконуючи свої обов'язки, зобов'язані діяти на користь банку та клієнтів і ставити інтереси банку вище власних. Зокрема, вони зобов'язані: 1) ставитися з відповідальністю до виконання своїх службових обов'язків; 2) приймати рішення в межах наданих повноважень; 3) не використовувати службове становище у власних інтересах; 4) забезпечити збереження та передачу майна в документів банку в разі звільнення керівників з посади.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 20.11.2025 у справі № 910/8222/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/132009355>.

4.1.7. Правило ділового рішення вимагає, щоб посадові особи діяли: 1) на користь корпоративних інтересів; 2) добросовісно (*bona fides*) та незацікавлено; 3) з належною обачністю та дбайливістю, приймаючи виважені, свідомі рішення. Це правило захищає посадових осіб, які не мають матеріального, особистого інтересу в прийнятому рішенні (тобто за відсутності конфлікту інтересів).

Правило ділового рішення допускає перегляд ділових рішень судами, однак виключно в разі, якщо встановлені обставини доводять, що посадові особи порушили свої обов'язки, особливо якщо наявна не лише недобросовісність, але й недбалість, порушення фідучіарних обов'язків, у тому числі й непоінформоване прийняття рішень.

У теорії виділяють три складові для того, щоб застосувати правило ділового рішення:

1) посадова особа має зібрати та проаналізувати всю необхідну для ухвалення рішення інформацію;

2) не має бути конфлікту інтересів;

3) ділове рішення не має виглядати «дивним», абсурдним з погляду іншої розумної особи, яка б діяла у відповідних обставинах, володіючи відповідним обсягом інформації (тобто рішення має бути раціональним, мати сенс)

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення з них шкоди у розмірі 764 447 419,30 грн, завданої протиправними діями та рішеннями відповідачів.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність майна для покриття всіх вимог кредиторів у розмірі 510 747 094,52 грн, а також те, що пов'язані особи банку (члени спостережної ради, правління, кредитного комітету) не забезпечили здійснення банком своєї діяльності відповідно до нормативів НБУ, вимог

законодавства, допускали здійснення банком ризикових кредитних операцій у вигляді видачі незабезпечених кредитів на задоволення потреб групи компаній, які пов'язані між собою та власниками банку, що призвело до втрати банком ліквідності, неможливості виконання зобов'язань перед вкладниками, визнання банку неплатоспроможним та завдання шкоди банку, вкладникам та іншим його кредиторам (понесення втрат). Позивач визначив заявлену до стягнення шкоду в розмірі суми, що стягнута з позичальників за рішеннями судів за кредитними операціями, які не були виконані.

Справа переглядалась неодноразово господарськими судами. Рішенням господарського суду, яке залишене без змін постановою апеляційного господарського суду, в позові відмовлено.

КГС ВС скасував рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду і направив справу на новий розгляд.

Касаційний суд зазначив, що заслуговує на увагу правило ділового рішення (*business judgment rule*), що сформувався у доктрині та світовій судовій практиці. За загальним правилом, суди не визначають відповідальності директорів за ухвалення ділових рішень, якщо такі рішення не є повністю нерозумними. Ця доктрина судового невтручання відома як «правило ділового рішення»: якщо інше не доведено, то директори діяли на підставі достатньої інформації, добросовісно та в інтересах товариства.

Відповідно до правила ділового рішення посадові особи не зобов'язані доводити ефективність прийнятих ділових рішень, а суди зазвичай не заглиблюються у питання оцінки їх ефективності. Таке правило пояснюється тим, що судді переважно не володіють достатньою компетенцією та досвідом для оцінки ефективності ухвалених ділових (інвестиційних, підприємницьких) рішень. Крім того, будь-яке бізнес-рішення є ризиковим (це невід'ємна риса підприємницької діяльності) і таким, яке ухвалюється в умовах володіння певним обсягом інформації на момент ухвалення рішення. Під час ухвалення рішень інформація про майбутні події є невідомою і може бути лише спрогнозована. Оцінка судом ефективності ділового рішення вже постфактум, за наявності значно більшого обсягу інформації про події, які відбулися після ухвалення рішення, не завжди забезпечує справедливий підхід. Під час судового розгляду, який відбувається, як правило, зі впливом значного періоду часу, навіть розумне ділове рішення може *prima facie* здатися нерозумним.

Водночас «правило ділового рішення» не захищає очевидно нерозумні, абсурдні рішення, яким немає пояснень, які належним чином не обґрунтовані.

Метою правила ділового рішення, з одного боку, є забезпечення належного управління в товариствах та, з іншого боку, збереження свободи прийняття рішень посадовими особами. Правило слугує засобом захисту від можливості надмірного та неналежного перегляду рішень посадових осіб (менеджменту) товариства.

Правило ділового рішення включене до нового підпринципу V.A.1

Принципів корпоративного управління (Principles of Corporate Governance) G20/OECD від 11.09.2023 Організації економічного співробітництва та розвитку з формулюванням: «Члени правління та керівництво мають бути захищені від судового розгляду, якщо рішення було прийняте добросовісно та з належною процедурною обачністю».

Якщо посадові особи товариства зіштовхуються з ризиком особистої відповідальності за поганий результат ухваленого ними ділового рішення, вони відмовляться від прийняття на себе таких ризиків взагалі, що в цілому негативно вплине на результати діяльності товариства, адже при цьому зменшиться кількість не лише поганих, а й гарних ризикових рішень.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 20.11.2025 у справі № 910/8222/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132009355>;

від 02.02.2026 у справі № 910/680/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134017690>.

4.1.8. Для визнання протиправною поведінки пов'язаних з банком осіб необхідним є доведення прийняття ними рішень із перевищенням повноважень, у власних інтересах або всупереч інтересам банку.

Відсутність доказів невідповідності таких рішень обсягу наданих повноважень чи їх спрямованості на заподіяння шкоди банку виключає висновок про протиправність.

При цьому оцінці підлягають ціль та економічна обґрунтованість правочинів, підстави їх укладення, зміст відповідних документів, а також фінансовий стан банку в період спірних правовідносин

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення 29 553 468,82 грн шкоди, заподіяної банку.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення ліквідаційної процедури банку відповідачами прийнято необґрунтовані рішення про інвестування в цінні папери (іменні дисконтні облигації) емітентів ТОВ низької фінансової якості, без проведення належної оцінки ризиків від такого інвестування, на значні суми грошових коштів, всупереч інтересам банку та його кредиторам.

Зокрема, було здійснено ряд збиткових операцій, що полягали в укладенні банком договорів купівлі-продажу цінних паперів та біржового контракту, що призвело до заподіяння банку та його кредиторам шкоди.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

КГС ВС скасував рішення попередніх судових інстанцій та направив справу

на новий розгляд до господарського суду.

Суд касаційної інстанції зазначив, що судові рішення не містять доказів того, що спірні рішення пов'язаних з банком осіб були прийняті з перевищенням своїх повноважень членів кредитного комітету та або на власну користь чи всупереч інтересам банку та меті, яку переслідували уповноважені особи, купуючи спірні цінні папери, а також доказів того, що відповідні особи банківської установи діяли шляхом прийняття певних рішень, що не відповідає обсягу їх повноважень.

Суди попередніх інстанцій, застосовуючи надмірний формалізм та порушуючи принцип вірогідності доказів, залишили поза увагою найголовніше – ціль, мету, економічну обґрунтованість, підставити придбання цінних паперів у спірний період часу, зміст документів, на підставі яких приймалися відповідні рішення, обставини щодо платоспроможності та фінансового стану банку протягом усього часу існування спірних праводносин (2014-2015 роки), що, зокрема, входить до предмета доказування протиправності поведінки відповідачів як пов'язаних з банком осіб.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.12.2025 у справі № 910/10354/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746320>.

4.1.9. Банк зобов'язаний з урахуванням специфіки його роботи створити адекватну систему управління ризиками, яка має забезпечувати на постійній основі виявлення, вимірювання, контроль і моніторинг усіх видів ризиків за всіма напрямками діяльності банку на всіх організаційних рівнях та бути адекватною ризикам, що приймаються банком.

Для встановлення протиправності дій посадових осіб банку потрібно з'ясувати, чи здійснювали вони, придбаваючи цінні папери, належну оцінку ризиків, аналіз фінансового стану емітентів, вартості та доходності паперів, чи враховували всю наявну в банку інформацію щодо їхнього обігу на фондовому ринку.

Обов'язковою є перевірка належності та достатності доказів, якими обґрунтовується ризикованість відповідних операцій, зокрема з огляду на показники ризику цінного папера та відсутність майнового забезпечення таких операцій

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб та просив стягнути солідарно з відповідачів 1 020 006 030,38 грн шкоди, заподіяної банку та його кредиторам.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що за результатами проведення процедури ліквідації банку була виявлена недостатність майна банку для покриття вимог його кредиторів, а відповідачі, які обіймали посади голови

та членів спостережної ради, голови та заступників правління, керівників управлінь банку, вчинили ризикові, завідомо збиткові операції з придбання нічим не забезпечених облігацій інших юридичних осіб на загальну суму 849 703 536,38 грн, що перевищувало 10 % вартості усіх активів банку за даними річної фінансової звітності банку за 2012 рік, і такі операції мають ознаки фіктивних. Юридичні особи, які є емітентами облігацій, на момент придбання банком облігацій мали ознаки фіктивності, не здійснювали основної діяльності, не мали або майже не мали основних засобів, їх активи склалися з фінансових інвестицій, були пов'язаними між собою особами, не сплатили банку відсоткового доходу чи відшкодування за випущеними облігаціями, а з наближенням строку погашення облігацій прийняли рішення про своє припинення.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено в задоволенні позову.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував та направив справу на новий розгляд.

Він зазначив, що банк зобов'язаний з урахуванням специфіки його роботи створити адекватну систему управління ризиками, яка має забезпечувати на постійній основі виявлення, вимірювання, контроль і моніторинг усіх видів ризиків за всіма напрямками діяльності банку на всіх організаційних рівнях та бути адекватною ризикам, що приймаються банком.

Здійснювана банком ризикова діяльність, яка може створювати загрозу інтересам вкладників та інших кредиторів банку, має бути регульованою, розумною, виправданою та контрольованою НБУ.

Операції з придбання банком облігацій (боргових цінних паперів) є кредитними операціями, ризиками за якими має управляти банк.

Банк оцінює ризик за цінними паперами за результатами аналізу фінансового стану емітента, поточної вартості цінних паперів, грошових потоків і доходів за цінними паперами, а також усієї наявної в банку інформації про обіг відповідних цінних паперів на фондовому ринку.

Однак суди не з'ясували, чи була розроблена та затверджена в банку комплексна й адекватна система управління ризиками відповідно до вимог чинного законодавства та чи здійснювалася органами управління банку в межах своїх повноважень реалізація цієї системи і контроль за ефективністю її функціонування.

Суди не з'ясували з достовірністю, чи здійснювали відповідачі як посадові особи банку, приймаючи рішення про придбання зазначених цінних паперів, оцінку ризиків за цінними паперами (облігаціями) юридичних осіб, аналіз фінансового стану зазначених емітентів, поточної вартості цінних паперів, грошових потоків і доходів за цінними паперами, а також усієї наявної в банку інформації про обіг відповідних цінних паперів на фондовому ринку. При цьому суди не встановили, якими доказами позивач доводить обставини

ризикованості спірних операцій з придбання зазначених облігацій, не дослідили ці докази щодо того, чи дійсно вони підтверджують високий рівень ризикованості цих операцій з огляду на показники ризику цінного папера. Не надали оцінку того, що спірні операції банку з придбання цінних паперів не передбачали жодного майнового забезпечення.

Суди попередніх інстанцій не застосували положення Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368, та не з'ясували з достовірністю, чи були дотримані нормативи кредитних ризиків під час вчинення банком спірних операцій з придбання цінних паперів (облігацій) юридичних осіб.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів від 09.11.2023 у справі № 910/635/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/114954794>.

4.1.10. Укладення посадовою особою банку договорів застави майнових прав за міжбанківськими вкладками та договорів відступлення права вимоги на забезпечення кредитних зобов'язань третіх осіб за відсутності належного, співмірного забезпечення та реальної економічної мети суперечить вимогам банківського законодавства й обов'язкам керівника щодо належного управління активами та ліквідністю банку.

Надання забезпечення кредитних зобов'язань позичальників депозитними коштами банку без отримання відповідної майнової вигоди та за відсутності економічного підґрунтя свідчить про порушення фідучіарних обов'язків посадової особи і є підставою для покладення відповідальності за заподіяну банку шкоду

Фонд звернувся до господарського суду з позовом до пов'язаних осіб банку про солідарне відшкодування шкоди у розмірі 95 997 097,30 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що всупереч статутним положенням, вимогам Закону України «Про банки і банківську діяльність», приписам НБУ заступник голови правління банку здійснила протиправні операції шляхом укладення договорів застави майнових прав за договорами міжбанківських вкладів та відступлення права вимоги за цими договорами для забезпечення вимог за кредитними договорами позичальників, що не мали реальної мети обслуговувати та повернути кредитні кошти, без оформлення належного та співмірного із сумою застави забезпечення, що призвело до заподіяння відповідачем шкоди банку та його кредиторам в розмірі 95 997 097,30 грн.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено з підстав пропуску позивачем позовної давності.

СП КГС ВС залишила без змін судові рішення попередніх інстанцій, погодившись з їхнім висновком про законність та обґрунтованість заявлених вимог позивача до пов'язаної з банком особи про стягнення майнової шкоди

в розмірі 95 997 097,30 грн. При цьому СП КГС ВС врахувала що позовна давність у спірних правовідносинах сплила 17.02.2018, до набрання чинності ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції від 30.06.2021.

Як зазначила СП КГС ВС, укладання угод про забезпечення міжбанківськими депозитами трьох кредитних договорів на суму 94 млн грн без забезпечення свідчать про те, що дії відповідача із забезпечення виконання позичальниками своїх кредитних обов'язків перед іншими банками депозитними коштами банку не мали під собою відповідного економічного підґрунтя, суперечили вимогам законодавства про управління ліквідністю банку, порушували його обов'язки як керівника банку і саме такими діями відповідача була спричинена шкода банку. Оскільки така порука не була нічим забезпечена, банк, уклавши зазначені договори застави, жодної вигоди не отримав.

Посадова особа банку не надала жодних належних доказів, які б свідчили про економічну обґрунтованість вчинених нею операцій, а також пояснень про доцільність такого забезпечення депозитними коштами банку за виконання позичальниками своїх кредитних обов'язків перед іншими банками. Окрім того, відповідач не надав доказів того, що під час укладання названих договорів застави було проведено фінансовий моніторинг зазначених позичальників.

Не було надано жодного доказу щодо вчинення посадовою особою банку дій, що свідчили б про відсутність вини за невиконання передбачених Законом України «Про банки і банківську діяльність» обов'язків щодо добросовісного, розумного, відповідального керівництва діяльністю банку, запобігання можливим ризикам.

Заступниця голови правління банку всупереч статутним положенням, вимогам Закону України «Про банки і банківську діяльність», приписам НБУ здійснила протиправні операції шляхом укладення договорів застави майнових прав за договорами міжбанківських вкладів та відступлення права вимоги за цими договорами для забезпечення вимог за кредитними договорами позичальників, що не мали реальної мети обслуговувати та повернути кредитні кошти, без оформлення належного і співмірного із сумою застави забезпечення, що призвело до заподіяння відповідачем шкоди банку.

Станом на 22.05.2014 банк не виконав вимог 13 вкладників – фізичних осіб щодо повернення вкладів на загальну суму 1,7 млн грн та дев'яти юридичних осіб щодо виконання розрахункових документів на загальну суму 16,2 млн грн, строк виконання яких настав більше ніж п'ять робочих днів тому. Керівництво і власники банку не вживали необхідних заходів щодо узгодження діяльності цього банку з вимогами законодавства та нормативно-правових актів НБУ.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів від 04.06.2024 у справі № 916/3724/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.

4.1.11. Систематичне прийняття посадовими особами банку рішень про перенесення строків сплати відсотків і повернення основної суми кредиту за відсутності економічної доцільності та за наявності зростаючих ризиків неповернення коштів суперечить принципам належного управління кредитним ризиком й інтересам банку.

Відсутність ліквідного та співмірного забезпечення виконання кредитних зобов'язань, яке б реально покривало вимоги банку, свідчить про необґрунтованість прийнятих рішень.

Укладення додаткових угод до кредитних договорів за таких обставин не відповідало розумному рівню ризику, порушувало загальні засади кредитування та створювало загрозу майновим інтересам банку і його кредиторів

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення шкоди у розмірі 1 477 708 016,17 грн.

Позов мотивований тим, що у період з грудня 2013 року до лютого 2014 року банк уклав низку кредитних договорів із шістьма пов'язаними з банком юридичними особами. Протягом 2014–2016 років банк неодноразово на підставі рішень своїх органів управління майже синхронно змінював умови цих кредитних договорів на користь позичальників: кредити частково були переведені у валюту України, була зменшена кредитна ставка з 10 до 2 % (у гривні) та 1 % (у валюті). Постійно відтерміновувалися строки сплати процентів за кредитом та повернення тіла кредиту за всіма договорами таким чином, що банк майже не отримував платежів від позичальників протягом усього цього періоду.

Фонд вважав, що укладенням цих кредитних договорів з пов'язаними з банком юридичними особами на неринкових умовах під явно неліквідне забезпечення було завдано банку та його кредиторам збитки у розмірі більш ніж 1,4 млрд грн (різниця між балансовою вартістю активу та ціною продажу активу в процедурі ліквідації).

Рішенням господарського суду відмовлено в задоволенні позовних вимог через те, що позивач не довів наявності складу цивільного порушення в діях відповідачів.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову з тих підстав, що відповідачі у спірний період входили до складу органів управління банку, позивач довів усі необхідні складові цивільного правопорушення, наявність яких є необхідною для настання такої міри відповідальності, як стягнення збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

Він зазначив, що посадові особи банку протягом 2014–2016 років постійно приймали рішення про перенесення сплати відсотків за користування кредитними коштами та всієї (основної) суми наданих кредитних коштів (тіла кредиту), що не мало жодної економічної доцільності для банку та збільшувало

ризика неповернення кредитних коштів позичальниками.

Не існувало також ліквідного забезпечення виконання кредитних зобов'язань, за рахунок якого банк міг задовольнити свої кредиторські вимоги, адже погоджене відповідачами у справі забезпечення у вигляді цінних паперів (заставна вартість 0,0 грн) та іпотеки (заставна вартість 385 000 000 грн) не могло покрити вимоги банку.

Відповідачі зазначали, що кредити за спірними кредитними договорами було надано юридичним особами, які здійснювали та продовжують здійснювати господарську діяльність, що, свідчить про спроможність таких боржників належно виконати свої зобов'язання перед банком.

За таких умов відповідачі не були позбавлені можливості звернутися до позичальників – пов'язаних з банком осіб із запитом щодо надання відомостей щодо виконання перед банком своїх кредитних зобов'язань та, враховуючи, що підставами виникнення таких зобов'язань є лише сім договорів із шістьма позичальниками, обсяг запитуваної інформації не був би значним та не супроводжувався б складнощами в її отриманні.

Із наданих позивачем та отриманих від НБУ документів убачається, що прийняття відповідачами спірних рішень та укладання на їх підставі додаткових угод до кредитних договорів не відповідали обґрунтованому рівню ризику, порушували загальні принципи кредитування та загрозували інтересам банку і його кредиторам.

Установлення судом обставин, які входять до предмета доказування, в частині прийняття відповідачами спірних рішень та укладання на їх підставі угод / додаткових угод, що, в свою чергу, відповідало чи не відповідало обґрунтованому рівню ризику та/або загрозувало інтересам банку або кредиторів банку, можливе не лише з дослідження кредитної документації (справ) боржників за такими договорами.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464126>.

4.1.12. Кредитний комітет, видаючи кредити, не дотримав основних принципів кредитування, в тому числі не перевірів кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, не додержав установлених НБУ вимог щодо концентрації ризиків. Фонд довів обставини неправомірності поведінки відповідачів щодо здійснення кредитування за спірними договорами

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення 213 849 977,67 грн за заподіяну банку шкоду.

Позов мотивований тим, що Фонд за результатами детального аналізу кредитного портфеля банку виявив низку кредитів, які надавались пов'язаним

між собою компаніям (позичальникам) без забезпечення або під забезпечення, яке не відповідало розміру основного зобов'язання та кредитному ризику. Рішення щодо кредитування відповідних компаній, прийняті кредитним комітетом та спостережною радою банку впродовж 2014 року всупереч інтересам банку та його кредиторам, є недобросовісними й ризиковими, внаслідок чого банку завдано шкоди.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову.

КГС ВС скасував постанову апеляційного господарського суду та направив справу на новий розгляд до цього суду. Ухвалюючи судові рішення, ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про наявність у діях посадових осіб банку складу цивільного правопорушення, однак зауважив, що він неправильно застосував положення ст. 267 ЦК України у спірних правовідносинах та мав урахувати актуальну правову позицію ВС, викладену в постанові від 04.06.2024 у справі № 916/3724/21, щодо питання застосування позовної давності у подібних правовідносинах.

Як зазначив КГС ВС, кредитний комітет, видаючи кредити, не дотримав основних принципів кредитування, в тому числі не перевіряв кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, не додержав установлених НБУ вимог щодо концентрації ризиків. Отже, Фонд довів обставини неправомірності поведінки відповідачів щодо здійснення кредитування за спірними договорами.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.07.2025 у справі № 904/3867/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/128997364>.

4.2. Шкода, завдана пов'язаними з банком особами кредиторам та/або банку, та її розмір

4.2.1. Якщо банку завдано шкоди окремими діями певної особи, наприклад, знищенням чи пошкодженням речі, відчуженням майна банку безоплатно або за заниженими цінами та в інших подібних випадках, то розмір шкоди визначається залежно від безпосередніх наслідків таких дій шляхом оцінки вартості втраченої речі чи зниження її вартості внаслідок пошкодження, вартості безоплатно відчуженого майна, різниці між ринковою ціною та ціною відчуження тощо.

У разі коли банку заподіяно шкоду не вчиненням окремо визначених дій (бездіяльності), які мали наслідком знищення або пошкодження конкретної речі, втрату конкретних доходів чи подібні наслідки, а шляхом недотримання вимог законодавства, невжиття своєчасних заходів для запобігання настанню

неплатоспроможності банку тощо, що призвело до зниження чистих активів банку, порушення нормативів, зокрема ліквідності та втрати банком стану платоспроможності, розмір шкоди, завданої банку, оцінюється розміром недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів, якщо не доведений більший розмір шкоди. Тобто в цьому разі розмір недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів є мінімальною оцінкою шкоди, завданої банку

Фонд, що діяв як ліквідатор банку, звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення шкоди.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що впродовж 2014 року колишнім керівництвом банку було прийнято рішення про придбання завідомо збиткових нічим не забезпечених облігацій двох підприємств, які мають ознаки фіктивних та пов'язані з керівництвом і власниками банку, на суму 319 460 764 грн, що становить майже 60 % вартості всіх активів банку. Фонд вважав, що це було не просто ризикованим, а спрямованим на виведення з банку коштів. Керівні органи банку ухвалювали рішення, які вочевидь суперечили інтересам банку та його кредиторів, були неадекватними наявному кредитному ризику та завідомо збитковими, що не відповідає завданням і функціям ради банку, правління та кредитного комітету. Такі операції стали причиною недостатності майна банку для розрахунків з кредиторами, банк було визнано неплатоспроможним. Оскільки для покриття вимог усіх кредиторів не вистачило 76 929 136,71 грн, то саме цю суму Фонд просив стягнути солідарно з відповідачів як відшкодування шкоди, завданої кредиторам банку.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову було відмовлено.

ВП ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасувала, прийняла нове рішення про задоволення позову.

Вона виснувала, що за загальним правилом розмір збитків, що підлягають відшкодуванню потерпілому, визначається відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі.

Якщо банку завдано шкоди окремими діями певної особи, наприклад, знищенням чи пошкодженням речі, відчуженням майна банку безоплатно або за заниженими цінами та в інших подібних випадках, то розмір шкоди визначається залежно від безпосередніх наслідків таких дій шляхом оцінки вартості втраченої речі чи зниження її вартості внаслідок пошкодження, вартості безоплатно відчуженого майна, різниці між ринковою ціною та ціною відчуження тощо.

У разі коли банку заподіяно шкоду не вчиненням окремо визначених дій (бездіяльності), які мали наслідком знищення або пошкодження конкретної речі, втрату конкретних доходів чи подібні наслідки, а шляхом недотримання

вимог законодавства, невжиття своєчасних заходів для запобігання настанню неплатоспроможності банку тощо, що призвело до зниження чистих активів банку, порушення нормативів, зокрема ліквідності та втрати банком стану платоспроможності, розмір шкоди, завданої банку, оцінюється розміром недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів, якщо не доведений більший розмір шкоди. Тобто в цьому разі розмір недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів є мінімальною оцінкою шкоди, завданої банку.

Постанова ВП ВС від 25.05.2021 у справі № 910/11027/18 <https://reestr.court.gov.ua/Review/98235845>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС: від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <https://reestr.court.gov.ua/Review/99647717>; від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reestr.court.gov.ua/Review/100704135>; від 08.02.2022 у справі № 910/15260/18 – <https://reestr.court.gov.ua/Review/104084678>; від 09.11.2023 у справі № 910/635/20 – <http://reestr.court.gov.ua/Review/114954794>; від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reestr.court.gov.ua/Review/118464126>.

4.2.2. Розмір шкоди (збитків), завданої кредиторам банку (зокрема і Фонду), визначається на підставі затвердженого реєстру акцептованих вимог кредиторів та акта формування ліквідаційної маси банку.

Відповідальність пов'язаних з неплатоспроможним банком осіб за заподіяння шкоди (збитків) його кредиторам та самому банку має дуалістичний характер: з одного боку, відповідальність пов'язаних з банком осіб визначається як відповідальність перед самим банком, а з іншого – як відповідальність перед вкладниками та іншими кредиторами банку, оскільки відповідно до специфіки банківської діяльності банк оперує не лише власними коштами, а й значним обсягом коштів, залучених від своїх клієнтів. Тому заподіяна пов'язаними особами банку шкода (збитки) розглядається не тільки як шкода (збитки) банку, а і як шкода (збитки), завдана кредиторам цього банку.

Шкода (збитки), завдана банку внаслідок неправомірних дій пов'язаних з ним осіб, внаслідок яких у банку виникла недостатність активів / майна для задоволення вимог кредиторів (вкладників), та шкода (збитки), завдана кредиторам банку внаслідок неправомірних дій пов'язаних з ним осіб, нерозривно пов'язані між собою та не можуть бути окремими видами шкоди (збитків), позаяк розмежування їх на два окремі види суперечитиме закріпленому в чинному законодавстві головному завданню Фонду, яке він виконує під час виведення неплатоспроможного банку з ринку та його ліквідації, – задоволення вимог кредиторів

Фонд звернувся до господарського суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне відшкодування шкоди у розмірі 95 997 097,30 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що всупереч статутним положенням,

Закону України «Про банки і банківську діяльність», приписам НБУ заступник голови правління банку здійснила протиправні операції шляхом укладення договорів застави майнових прав за договорами міжбанківських вкладів та відступлення права вимоги за цими договорами для забезпечення вимог за кредитними договорами позичальників, що не мали реальної мети обслуговувати та повернути кредитні кошти, без оформлення належного та співмірного із сумою застави забезпечення, що призвело до заподіяння відповідачем шкоди банку та його кредиторам.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

СП КГС ВС залишила без змін судові рішення попередніх інстанцій.

Вона зазначила, що за приписами чинного законодавства розмір шкоди (збитків), завданої кредиторам банку (зокрема і Фонду), визначається на підставі затвердженого реєстру акцептованих вимог кредиторів та акта формування ліквідаційної маси банку, а отже, Фонд та інші кредитори банку мають змогу оцінити розмір заподіяної їм шкоди (збитків) унаслідок неправомірних дій пов'язаних із банком осіб саме з моменту затвердження останнього з двох зазначених документів.

Відповідальність пов'язаних з неплатоспроможним банком осіб за заподіяння шкоди (збитків) його кредиторам та самому банку має дуалістичний характер: з одного боку, відповідальність пов'язаних з банком осіб визначається як відповідальність перед самим банком, а з іншого – як відповідальність перед вкладниками та іншими кредиторами банку, оскільки відповідно до специфіки банківської діяльності банк оперує не лише власними коштами, а й значним обсягом коштів, залучених від своїх клієнтів. Тому заподіяна пов'язаними особами банку шкода (збитки) розглядаються не тільки як шкода (збитки) банку, а і як шкода (збитки), завдана кредиторам цього банку.

Шкода (збитки), завдана банку внаслідок неправомірних дій пов'язаних з ним осіб, внаслідок яких у банку виникла недостатність активів / майна для задоволення вимог кредиторів (вкладників), та шкода (збитки), завдана кредиторам банку внаслідок неправомірних дій пов'язаних з ним осіб, нерозривно пов'язані між собою та не можуть бути окремими видами шкоди (збитків), позаяк розмежування їх на два окремі види суперечитиме закріпленому в чинному законодавстві головному завданню Фонду, яке він виконує під час виведення неплатоспроможного банку з ринку та його ліквідації, – задоволення вимог кредиторів.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів від 04.06.2024 у справі № 916/3724/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.

4.2.3. Фонд має право стягнути з керівників банку різницю між балансовою вартістю активу та ціною його реалізації в процесі ліквідації як відшкодування завданих збитків за порушення фідуціарних обов'язків діяти в інтересах банку та його кредиторів

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення збитків у розмірі 1 477 708 016,17 грн.

Позов мотивований тим, що в період з грудня 2013 року до лютого 2014 року банк уклав низку кредитних договорів із шістьма пов'язаними з ним юридичними особами. Упродовж 2014–2016 років банк неодноразово на підставі рішень своїх органів управління майже синхронно змінював умови цих кредитних договорів на користь позичальників: кредити частково були переведені у валюту України, була зменшена кредитна ставка з 10 до 2 % (у гривні) та 1 % (у валюті). Постійно відтерміновувалися строки сплати процентів за кредитом та повернення тіла кредиту за всіма договорами таким чином, що банк майже не отримував платежів від позичальників протягом усього цього періоду.

Фонд вважав, що укладенням цих кредитних договорів з пов'язаними з банком юридичними особами на неринкових умовах під явно неліквідне забезпечення банку та його кредиторам було завдано збитки у розмірі більш ніж 1,4 млрд грн (різниця між балансовою вартістю активу та ціною продажу активу в процедурі ліквідації).

Рішенням господарського суду відмовлено в задоволенні позовних вимог через те, що позивач не довів наявності складу цивільного порушення в діях відповідачів.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову з тих підстав, що відповідачі у спірний період входили до складу органів управління банку, позивач довів усі необхідні складові цивільного правопорушення, наявність яких є необхідною для настання такої міри відповідальності, як стягнення збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

Він зазначив, що колишні керівники банку (члени спостережної ради, правління, кредитного комітету) несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані неплатоспроможній фінансовій установі внаслідок ухвалення необґрунтованих рішень про надання кредитів пов'язаним особам на неринкових умовах під неліквідне забезпечення. Фонд має право стягнути з керівників банку різницю між балансовою вартістю активу та ціною його реалізації в процесі ліквідації як відшкодування завданих збитків за порушення фідуціарних обов'язків діяти в інтересах банку та його кредиторів.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464126>.

4.2.4. Збитки, завдані банку конкретними діями конкретних осіб у процесі видачі кредитів, повинні визначатись як різниця між сумою кредитів, які підлягали поверненню, відповідно до умов договору і сумою продажу кредитної вимоги за кожним з кредитних договорів

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення 213 849 977,67 грн за заподіяну банку шкоду.

Позов мотивований тим, що Фонд за результатами детального аналізу кредитного портфеля банку виявив низку кредитів, які надавались пов'язаним між собою компаніям (позичальникам) без забезпечення або під забезпечення, яке не відповідало розміру основного зобов'язання та кредитному ризику. Рішення щодо кредитування відповідних компаній, прийнято впродовж 2014 року кредитним комітетом та спостережною радою банку всупереч інтересам банку / його кредиторів, є недобросовісними й ризиковими, внаслідок чого банку завдано шкоди.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову.

КГС ВС скасував постанову апеляційного господарського суду та направив справу на новий розгляд до цього суду. Ухвалюючи судові рішення, ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про наявність у діях посадових осіб банку складу цивільного правопорушення, однак зауважив, що апеляційний господарський суд неправильно застосував положення ст. 267 ЦК України у спірних правовідносинах та мав урахувати актуальну правову позицію ВС, викладену в постанові від 04.06.2024 у справі № 916/3724/21, щодо питання застосування позовної давності у подібних правовідносинах.

Як зазначив КГС ВС, збитки банку, спричинені конкретними діями конкретних осіб у процесі видачі кредитів, повинні визначатись як різниця між сумою кредитів, які підлягали поверненню, відповідно до умов договору і сумою продажу кредитної вимоги за кожним з кредитного договору.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.07.2025 у справі № 904/3867/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/128997364>.

4.2.5. Виявлення нікчемних правочинів та застосування наслідків їх нікчемності потенційно може впливати на загальну вартість ліквідаційної маси і, відповідно, може як збільшити, так і зменшити розмір непокритих активами банку вимог кредиторів. Водночас якщо контрагенти за договорами мають ознаки фіктивності, а звернення до них з позовами не мало б позитивних наслідків, це призвело б лише до додаткових витрат банку. Невчинення Фондом таких дій, навіть якщо таке управлінське рішення було помилковим, не може

свідчити про правомірність дій пов'язаних з банком осіб, які призвели до неплатоспроможності банку, та бути підставою для звільнення їх від відповідальності

Фонд, діючи як ліквідатор банку, звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення 1 127 474 605,62 грн шкоди, заподіяної банку та його кредиторам.

Позов мотивований тим, що збитки були завдані внаслідок рішень органів управління банку (спостережної ради та кредитного комітету), до складу яких входили відповідачі, про видачу позичальникам кредитів на значні суми без належного забезпечення та придбання банком неліквідних («сміттєвих») цінних паперів. Фонд вважав, що такі рішення свідомо ухвалювалися відповідачами всупереч інтересам банку, створювали для нього значні ризики. Виведення з банку значної суми коштів як незабезпечених кредитів та здійснення оплати за неліквідні цінні папери призвело до неплатоспроможності банку.

Рішенням господарського суду, яке залишено без змін судом апеляційної інстанції, відмовлено в задоволенні позову.

КГС ВС скасував рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду і передав справу на новий розгляд.

Він визначив, що виявлення нікчемних правочинів та застосування наслідків їх нікчемності потенційно може впливати на загальну вартість ліквідаційної маси і, відповідно, може як збільшити, так і зменшити розмір непокритих активами банку вимог кредиторів. Водночас якщо контрагенти за договорами мають ознаки фіктивності, а звернення до них з позовами не мало б позитивних наслідків, це призвело б лише до додаткових витрат банку. Невчинення Фондом таких дій, навіть якщо таке управлінське рішення було помилковим, не може свідчити про правомірність дій відповідачів, які призвели до неплатоспроможності банку, та бути підставою для звільнення їх від відповідальності.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>.

4.3. Причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою пов'язаних з банком осіб і завданою шкодою банку та його кредиторам

4.3.1. Причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою і завданою шкодою полягає в тому, що: 1) протиправна поведінка завжди передуює в часі шкідливому результату, що настав; 2) шкідливий результат є наслідком саме цієї протиправної поведінки. Тобто слід довести,

що протиправна дія чи бездіяльність заподіювача є причиною, а шкода, яка завдана особі, – наслідком такої протиправної поведінки

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб та просив стягнути солідарно з них 1 020 006 030,38 грн шкоди, заподіяної банку та його кредиторам.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що за результатами проведення процедури ліквідації банку була виявлена недостатність його майна для покриття вимог кредиторів, а відповідачі, які обіймали посади голови та членів спостережної ради, голови та заступників правління, керівників управлінь банку, вчинили ризикові, завідомо збиткові операції з придбання нічим не забезпечених облігацій на загальну суму 849 703 536,38 грн, що перевищувало 10 % вартості усіх активів банку за даними його річної фінансової звітності за 2012 рік, і такі операції мають ознаки фіктивних.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено в задоволенні позову.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував і направив справу на новий розгляд до господарського суду.

Він зазначив, що причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою і завданою шкодою полягає у тому, що: 1) протиправна поведінка завжди передує в часі шкідливому результату, що настав; 2) шкідливий результат є наслідком саме цієї протиправної поведінки. Тобто слід довести, що протиправна дія чи бездіяльність заподіювача є причиною, а шкода, яка завдана особі, – наслідком такої протиправної поведінки.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.11.2023 у справі № 910/635/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114954794>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100704135>.

4.3.2. Обставини прийняття відповідачами ризикованого рішення, внаслідок якого банком було втрачено кошти в значному розмірі, свідчать про існування прямого причинно-наслідкового зв'язку між рішенням керівництва банку і збитками, завданими банку

Фонд звернувся з позовом до відповідачів як пов'язаних з банком осіб про відшкодування завданої банку шкоди у розмірі 15 938 891,02 грн за наслідками прийняття ними як членами кредитного комітету рішення щодо придбання банком пакету облігацій ТОВ, яке, на переконання Фонду, було завідомо збитковим.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено повністю.

СП КГС ВС залишила без змін постанову апеляційного господарського суду.

Вона погодилася з висновками апеляційного суду про те, що, обставини прийняття відповідачами ризикованого рішення, внаслідок якого банком було втрачено кошти в значному розмірі, свідчать про існування прямого причинно-наслідкового зв'язку між рішенням керівництва банку і збитками, завданими банку.

Діючи недбало внаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків, відповідачі у справі завдали шкоди банку, яка є сумою неповернутих та списаних у збиток коштів за результатами укладення договору купівлі-продажу цінних паперів, і такі дії не були обґрунтовано необхідними, доцільними, добросовісними і розумними.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301>.

4.3.3. Для встановлення причинного зв'язку між протиправною поведінкою відповідачів і завданою шкодою необхідно дослідити ліквідність припиненого активу (іпотеки) на момент його припинення і ліквідність нового активу, прийнятого для забезпечення зобов'язання, їх співвідношення

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди в розмірі 142 301 156,20 грн, завданої банку рішеннями відповідачів.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність майна для покриття всіх вимог кредиторів у розмірі 142 301 156,20 грн; пов'язані з банком особи (члени наглядової ради, правління, кредитного комітету) не забезпечили здійснення банком своєї діяльності відповідно до нормативів НБУ, вимог законодавства, допускали вчинення ризикових кредитних операцій у вигляді виведення з-під забезпечення (іпотеки) нерухомого майна і заміни забезпечення зобов'язаннями (депозитними коштами) меншої вартості, що призвело до втрати банком ліквідності, неможливості виконання зобов'язань перед вкладниками, визнання банку неплатоспроможним та завдання шкоди банку, вкладникам та іншим його кредиторам (понесення втрат); рішення щодо вивільнення з-під іпотеки майна прийнято відповідачами без урахування або обґрунтування будь-якої економічної доцільності. Кредитний комітет та наглядова рада проігнорували, що за кредитними договорами до дня прийняття рішення про розірвання іпотечних договорів позичальникам вже неодноразово продовжувались строки повернення кредитних коштів та надавалась відстрочка зі сплати відсотків.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено повністю.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував, справу передав на новий розгляд до господарського суду.

Він зазначив, що відповідно до п. 1.1 гл. 1 розд. V Інструкції № 368, затвердженої постановою НБУ від 28.08.2001 № 368, ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати).

Банківська діяльність піддається ризику ліквідності – ризику недостатності надходжень коштів для покриття їх відпливу, тобто ризику того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов'язаннями у зв'язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат.

Тому банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов'язань з урахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами, формувати оптимальну структуру активів із збільшенням частки високоякісних активів з прийнятним рівнем кредитного ризику для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів і всіх інших клієнтів.

Тобто протягом дії зобов'язання між боржником і банком останній здійснює моніторинг кредитоспроможності (на момент вирішення питання про надання кредиту) і платоспроможності (протягом всієї дії зобов'язання) боржника, в тому числі і під час зміни активу для ефективного управління ліквідністю банку.

Зміна певного активу на інший має бути обґрунтованою, зокрема для необхідності забезпечення швидкої конверсії фінансових активів, залучення високоякісних активів з прийнятним рівнем кредитного ризику. У такому випадку дослідженню підлягає актив, який припинено та визнано.

КГС ВС зазначив, що для встановлення причинного зв'язку між протиправною поведінкою відповідачів і завданою шкодою необхідно дослідити ліквідність припиненого активу (іпотеки) на момент його припинення і ліквідність нового активу, прийнятого для забезпечення зобов'язання, їх співвідношення.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 25.07.2023 у справі № 910/13325/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112545730>.

4.3.4. Відшкодування майнової шкоди банку за службову недбалість вимагає доведення причинно-наслідкового зв'язку між діями службової особи та настанням негативних наслідків. Вирок у кримінальній справі про службову недбалість не звільняє Фонд від обов'язку доведення у цивільній справі розміру шкоди та причинно-наслідкового зв'язку.

Преюдиційними обставинами з вироку районного суду можуть вважатися лише ті, що доводять, чи сталася службова недбалість та чи вчинена вона пов'язаною з банком особою

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаної з банком особи та просив стягнути 15 749 729,36 доларів США майнової шкоди.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що вироком районного суду було встановлено, що відповідач як голова правління банку внаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків не здійснила належний контроль за розміщенням коштів банку на кореспондентських рахунках в інших банківських установах та за доцільністю зазначених операцій; несумлінно ставлячись до своїх службових обов'язків, не вжила всіх заходів для виконання вказівок НБУ, наданих за результатами інспектування банку, в результаті чого вчасно не були повернуті кошти в сумі 15 749 729,36 доларів США, що в подальшому, після визнання банку неплатоспроможним та введення тимчасової адміністрації, дало змогу невстановленим особам заволодіти вказаними коштами та таким чином зменшити ліквідну масу банку під час його ліквідації.

Рішенням господарського суду в задоволенні позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду, прийнято нове рішення, яким позов задоволено. Постанова апеляційного господарського суду мотивована, зокрема, тим, що факт наявності та неправомірності поведінки заподіювача шкоди шляхом вчинення службової недбалості є встановленим у вирокі районного суду та додатковому доведенню не підлягає, що свідчить про наявність причинно-наслідкового зв'язку між протиправними діями відповідача і заподіянням шкоди внаслідок протиправних дій.

КГС ВС скасував постанову апеляційного господарського суду, справу передав до цього суду.

Він зазначив, що правова оцінка, надана судом певному факту під час розгляду іншої справи, не є обов'язковою для господарського суду (ч. 7 ст. 75 ГПК України).

З аналізу ч. 6 ст. 75 ГПК України випливає, що преюдиціальне значення надається виключно обставинам, встановленим вироком суду, серед яких можна виокремити обставини (факти) того, чи сталися названі діяння та чи вчинені вони цією особою, а не правовій оцінці таких обставин, яка може полягати, зокрема, у висновках суду про те, чи певна поведінка є правомірною / неправомірною, або в наявності / відсутності

причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою та шкодою.

Отже, у цьому разі преюдиційними з вироку районного суду можуть вважатися лише ті, що доводять, чи сталася службова недбалість та чи вчинена вона відповідачкою.

Дійшовши помилкового висновку про те, що вироком суду в кримінальній справі встановлено наявність причинно-наслідкового зв'язку між протиправними діями відповідачки та заподіянням шкоди внаслідок її протиправних дій, суд апеляційної інстанції самостійно не встановлював наявності чи відсутності складу цивільного правопорушення, який став підставою для стягнення шкоди.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 11.11.2025 у справі № 758/5941/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/131807255>.

4.3.5. Неплатоспроможність банку може бути наслідком як активних дій органів управління, так і їх бездіяльності, однак покладення відповідальності є можливим лише за умови встановлення прямого причинно-наслідкового зв'язку між конкретними діями (бездіяльністю) кожного відповідача і настанням неплатоспроможності та завданням шкоди.

Сам по собі факт прийняття рішень щодо укладення договорів не є достатнім для висновку про відповідальність без з'ясування того, як такі рішення з огляду на час їх прийняття, подальші обставини відчуження активів та інші фактори спричинили неплатоспроможність банку та завдали шкоди у заявленому розмірі

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення 29 553 468,82 грн шкоди, заподіяної банку.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення ліквідаційної процедури банку відповідачі прийняли необґрунтовані рішення про інвестування в цінні папери (іменні дисконтні облигації) емітентів ТОВ низької фінансової якості без проведення належної оцінки ризиків від такого інвестування на значні суми коштів усупереч інтересам банку та його кредиторів.

Зокрема, було здійснено низку збиткових операцій, що полягали в укладенні банком договорів купівлі-продажу цінних паперів та біржового контракту, що призвело до заподіяння банку та його кредиторам шкоди.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

КГС ВС скасував рішення попередніх судових інстанцій та направив справу на новий розгляд до господарського суду.

Він зазначив, що суди не встановили, як саме спірні рішення відповідачів про погодження укладення трьох договорів купівлі-продажу облигацій, прийняті у 2014–2015 роках, призвели до неплатоспроможності банку наприкінці

2016 року, урахуваючи обставини їх укладення та час, причини відчуження, а також як такі обставини призвели до завдання шкоди банку в заявленому Фондом розмірі.

Судам необхідно було надати оцінку спірним рішенням, зокрема щодо купівлі-продажу цінних паперів, у площині здійснення банком своєї діяльності з урахуванням фінансових ризиків.

Відповідно до вимог чинного законодавства облігації є фінансовим активом банку, щодо якого він має визначити ступінь ризику і сформувати відповідні резерви. Банк оцінює ризик за цінними паперами за результатами аналізу фінансового стану емітента, поточної вартості цінних паперів, грошових потоків і доходів за цінними паперами, а також усієї наявної в банку інформації про обіг відповідних цінних паперів на фондовому ринку. Банк формує резерви за цінними паперами, які класифіковані до портфеля на продаж і портфеля до погашення.

Водночас оскаржувані судові рішення не містять мотивів щодо відповідності / невідповідності дій банку під час купівлі-продажу спірних цінних паперів.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.12.2025 у справі № 910/10354/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746320>.

4.4. Вина заподіювача шкоди

4.4.1. Цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди, яка полягає в тому, що наявність вини заподіювача шкоди не підлягає доведенню позивачем, а саме відповідач повинен довести, що в його діях відсутня вина у заподіянні збитків.

Спростування цієї вини (у тому числі з підстав вини самого позивача в заподіяній шкоді) є процесуальним обов'язком її заподіювача, тобто відповідача у правовідносинах про відшкодування шкоди

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб та просив стягнути солідарно з відповідачів 1 020 006 030,38 грн шкоди, заподіяної банку та його кредиторам.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що за результатами проведення процедури ліквідації банку була виявлена недостатність майна банку для покриття вимог його кредиторів, а відповідачі, які обіймали посади голови та членів спостережної ради, голови та заступників правління, керівників управлінь банку, вчинили ризикові, завідомо збиткові операції з придбання нічим не забезпечених облігацій на загальну суму 849703536,38 грн, що перевищувало 10 % вартості усіх активів банку за даними його річної

фінансової звітності за 2012 рік, і такі операції мають ознаки фіктивних.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено в задоволенні позову.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував і направив справу на новий розгляд до господарського суду.

Він зазначив, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди, яка полягає в тому, що наявність вини заподіювача шкоди не підлягає доведенню позивачем, а саме відповідач повинен довести, що в його діях відсутня вина у заподіянні збитків.

Спростування цієї вини (у тому числі з підстав вини самого позивача в заподіяній шкоді) є процесуальним обов'язком її заподіювача, тобто відповідача у правовідносинах про відшкодування шкоди.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.11.2023 у справі № 910/635/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114954794>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>;

від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100704135>;

від 10.04.2025 у справі № 910/3782/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126569254>.

4.4.2. Відсутність вироку в кримінальному провадженні не виключає можливості покладення цивільно-правової відповідальності за заподіяну шкоду.

Питання наявності деліктного зобов'язання та складу цивільного правопорушення вирішується у межах цивільних (господарських) правовідносин між потерпілим і заподіювачем шкоди та встановлюється судом самостійно незалежно від результатів кримінального провадження

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення шкоди у розмірі 160 853 514,55 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням трудових зобов'язань, які виразились у веденні ризикованої діяльності, яка суперечила інтересам банку та за наслідками якої йому було завдано збитки у вигляді недоотримання коштів за договорами про відступлення права вимоги за 53 кредитними договорами.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував, справу направив на новий розгляд.

Щодо відсутності вини (умислу) відповідачів з огляду на відсутність вироку в кримінальному провадженні КГС ВС зазначив, що питання наявності

між сторонами деліктних зобов'язань та цивільно-правової відповідальності за заподіяну шкоду перебуває у площині цивільних правовідносин потерпілого та заподіювача шкоди, що не регулюються нормами КПК України, а господарський суд самостійно встановлює наявність чи відсутність складу цивільного правопорушення, який став підставою для стягнення шкоди.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.01.2024 у справі № 910/7305/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/116321847>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 07.09.2022 № 904/3867/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106304039>.

4.4.3. Умисел як форма вини включає елемент усвідомлення та наміру. Дії особи вважаються такими, що вчинені з умислом, якщо вона усвідомлювала протиправність своєї поведінки та бажала або свідомо допускала настання шкоди (збитків). Вина у формі необережності наявна за відсутності в особи наміру завдати шкоди. При необережності особа не передбачала можливості настання шкідливих наслідків свого діяння, хоча могла та повинна була їх передбачити або легковажно (безпідставно) сподівалася на їх відвернення. Форма вини (умисел чи необережність) має значення лише у разі вирішення судом питання про зменшення розміру відшкодування на підставі ч. 2 ст. 1193 ЦК України

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення завданої банку та його кредиторам шкоди у розмірі 394 923 890,12 грн.

Позовні вимоги були мотивовані тим, що відповідачі у 2013–2016 роках обіймали управлінські посади в банку, були членами наглядової ради банку, не забезпечили здійснення прибуткової діяльності банку, порушували банківське законодавство, допускали проведення банком ризикових кредитних операцій у вигляді видачі незабезпечених кредитів, не визначили адекватну (дієву) політику управління ризиками, навмисно приховували реальний фінансовий стан банку шляхом перекручування даних статистичної звітності, не привели діяльність банку у відповідність до норм чинного законодавства, продовжували споживче кредитування за рахунок коштів, що надходили від фізичних осіб (депозити), тобто діяли не в інтересах банку, що призвело до збиткової діяльності банку, віднесення його до категорії неплатоспроможних, ліквідації та завдання шкоди вкладникам й іншим кредиторам банку.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував, справу передав на новий розгляд.

Він зазначив, що суд апеляційної інстанції, відмовляючи у задоволенні

позову, зокрема, дійшов висновку про те, що позивач не обґрунтував наявності протиправного умислу в діях усіх відповідачів, спрямованого на настання неплатоспроможності банку, не довів того, що «неадекватна оцінка» фінансового стану окремих позичальників, неправильне визначення стану обслуговування боргу тощо були наслідками саме умислу всіх без винятку відповідачів, а не наслідками необережності окремих посадових осіб банку.

У зв'язку із цим КГС ВС виснував, що умисел як форма вини включає елемент усвідомлення та наміру. Дії особи вважаються такими, що вчинені з умислом, якщо вона усвідомлювала протиправність своєї поведінки та бажала або свідомо допускала настання шкоди (збитків).

Вина у формі необережності наявна за відсутності в особи наміру завдати шкоди. При необережності особа не передбачала можливості настання шкідливих наслідків свого діяння, хоча могла та повинна була їх передбачити або легковажно (безпідставно) сподівалася на їх відвернення.

Проте форма вини (умисел чи необережність) має значення лише у разі вирішення судом питання про зменшення розміру відшкодування на підставі ч. 2 ст. 1193 ЦК України.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100704135>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99647717>.

4.4.4. Фонд не повинен доказувати, що дії пов'язаних з банком осіб були охоплені єдиним спільним наміром щодо досягнення відповідних цілей, оскільки намір (умисел) є складовою такого елемента складу правопорушення, як вина.

Виною є невжиття особою всіх належних заходів для запобігання заподіяння шкоди, а отже, саме пов'язані з банком особи мають доводити суду відсутність вини, тобто вжиття ними всіх можливих заходів і вчинення дій для запобігання завданню шкоди банку, свою добросовісну і розумну поведінку як керівників банку

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення з них шкоди, завданої їхніми протиправними діями та рішеннями.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність майна для покриття всіх вимог кредиторів у розмірі 510 747 094,52 грн, а також те, що пов'язані з банком особи (члени спостережної ради, правління, кредитного комітету) не забезпечили здійснення ним своєї діяльності відповідно до нормативів НБУ, вимог законодавства, допускали здійснення банком ризикових кредитних операцій у вигляді видачі незабезпечених кредитів на задоволення потреб групи

компаній, які пов'язані між собою та власниками банку, що призвело до втрати банком ліквідності, неможливості виконання зобов'язань перед вкладниками, визнання його неплатоспроможним та завдання шкоди банку, вкладникам та іншим його кредиторам (понесення втрат). Позивач визначив заявлену до стягнення шкоду у розмірі суми, що стягнута з позичальників за рішеннями судів за кредитними операціями, які не були виконані.

Справа переглядалась неодноразово господарськими судами. Рішенням господарського суду, яке залишене без змін постановою апеляційного господарського суду, в позові відмовлено.

КГС ВС скасував рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду і направив справу на новий розгляд.

Він зазначив, що позивач не повинен доказувати, що дії відповідачів були охоплені єдиним спільним наміром щодо досягнення відповідних цілей, оскільки намір (умисел) є складовою такого елемента складу правопорушення, як вина.

Виною є невжиття особою заходів для запобігання заподіяння шкоди, а отже, саме відповідачі мають доводити суду відсутність вини, тобто вжиття ними всіх можливих заходів і вчинення дій для запобігання завданню шкоди банку, свою добросовісну і розумну поведінку як керівників банку.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 09.11.2023 у справі № 910/635/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114954794>;

від 23.01.2025 у справі № 910/11202/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124717340>.

4.4.5. Та обставина, що на момент запровадження тимчасової адміністрації банку погашення кредиту відбувалось відповідно до умов кредитного договору та прострочена заборгованість була відсутня, не впливає на кваліфікацію кредитної операції банку як надмірно ризикової та не доводить відсутності такого елемента складу правопорушення, як вина пов'язаних з банком осіб.

Припинення погашення кредиту та відсотків за ним після запровадження тимчасової адміністрації у банку може свідчити про таку обставину, як пов'язаність боржника з колишніми керівниками банку

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення з них шкоди у сумі 25 113 069,66 грн, завданої протиправними діями та рішеннями відповідачів.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідачі, які були членами кредитного комітету банку, прийняли рішення про надання ТОВ відновлювальної кредитної лінії з лімітом у розмірі 40 000 000 грн строком на 12 місяців

без належного забезпечення повернення такого кредиту. На підставі цього рішення банк та позичальник уклали кредитний договір, до якого в подальшому неодноразово вносили зміни. На виконання умов кредитного договору банк надав позичальнику кредитні кошти за договором, однак він не виконав взяті на себе зобов'язання з повернення на користь банку кредиту та нарахованих процентів.

Під час ліквідаційної процедури банку на відкритих торгах (аукціоні) було продано його активи, зокрема права вимоги за кредитним договором, та укладено відповідний договір про відступлення прав вимоги. Ціна за відступлення прав вимоги за кредитним договором становила 153 971,33 грн, списана у збиток сума – 25 113 069,66 грн. Відповідачі залишили без задоволення вимогу Фонду про солідарне відшкодування шкоди у розмірі 25 113 069,66 грн, що змусило Фонд звернутись з позовом до суду.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін апеляційним господарським судом, позов задовольнив частково.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій, зазначивши, що суди надали оцінку діям керівників банку за правилом ділового рішення, за наслідком чого обґрунтовано оцінили кредитну операцію як ризикову, нетипову, чого пов'язані з банком особи, в свою чергу, не спростували.

Як виснував КГС ВС, та обставина, що на момент запровадження тимчасової адміністрації банку погашення кредиту відбувалось відповідно до умов кредитного договору та була відсутня прострочена заборгованість, не впливає на кваліфікацію кредитної операції банку як надмірно ризикової, не доводить, зокрема, відсутності такого елемента складу правопорушення, як вина пов'язаних з банком осіб.

Припинення погашення кредиту та відсотків за ним після запровадження тимчасової адміністрації у банку може свідчити про таку обставину, як пов'язаність боржника з колишніми керівниками банку.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 02.02.2026 у справі № 910/680/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134017690>.

5. Визначення редакції Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», яка застосовується до відносин, що виникли у зв'язку із завданням майнової шкоди посадовими особами банку внаслідок прийняття ними недобросовісних рішень, якщо дії вчинялися тривалий час, протягом якого до зазначеного Закону неодноразово вносилися зміни

Редакція Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», яка підлягає застосуванню до правовідносин, що виникли у зв'язку із завданням майнової шкоди посадовими особами банку внаслідок прийняття

ними недобросовісних рішень у складі колегіальних органів управління таким банком, що відбувалося тривалий час, повинна визначатися на момент виникнення найбільш юридично значущих обставин (зокрема на момент ухвалення рішень про укладення кредитних договорів, на початку виконання особою своїх повноважень (призначення на посаду) тощо).

Обов'язковому врахуванню підлягають ті зміни до законодавства, які впливають на визначення підстав відповідальності та кола осіб, які можуть бути до неї притягнуті, інші суттєві зміни, які мають безпосереднє значення для вирішення питання про притягнення відповідачів до відповідальності

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне стягнення шкоди у розмірі 1 477 708 016,17 грн.

Позов мотивований тим, що у період з грудня 2013 року до лютого 2014 року банк уклав низку кредитних договорів із шістьма пов'язаними з банком юридичними особами.

Протягом 2014–2016 років банк неодноразово на підставі рішень своїх органів управління майже синхронно змінював умови цих кредитних договорів на користь позичальників: кредити частково були переведені у валюту України, була зменшена кредитна ставка з 10 до 2 % (у гривні) та 1 % (у валюті). Постійно відтерміновувалися строки сплати процентів за кредитом та повернення тіла кредиту за всіма договорами таким чином, що банк майже не отримував платежів від позичальників протягом усього цього періоду.

Фонд вважав, що укладенням цих кредитних договорів з пов'язаними з банком юридичними особами на неринкових умовах під явно неліквідне забезпечення банку та його кредиторам було завдано збитки у розмірі більш ніж 1,4 млрд грн (різниця між балансовою вартістю активу та ціною продажу активу в процедурі ліквідації).

Рішенням господарського суду відмовлено в задоволенні позовних вимог через те, що позивач не довів наявності складу цивільного порушення в діях відповідачів.

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, ухвалено нове рішення про задоволення позову з тих підстав, що відповідачі у спірний період входили до складу органів управління банку, позивач довів усі необхідні складові цивільного правопорушення, наявність яких є необхідною для настання такої міри відповідальності, як стягнення збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

Він дійшов висновку, що редакція Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», яка підлягає застосуванню до правовідносин, що виникли у зв'язку із завданням майнової шкоди посадовими особами банку внаслідок прийняття ними недобросовісних рішень у складі колегіальних органів управління таким банком, що відбувалося тривалий час, повинна визначатися на момент виникнення найбільш юридично

значущих обставин (зокрема на момент ухвалення рішень про укладення кредитних договорів, на початку виконання особою своїх повноважень (призначення на посаду) тощо).

Обов'язковому врахуванню підлягають ті зміни до законодавства, які впливають на визначення підстав відповідальності та кола осіб, які можуть бути до неї притягнуті, інші суттєві зміни, які мають безпосереднє значення для вирішення питання про притягнення відповідачів до відповідальності.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464126>.

6. Визначення моменту настання негативних наслідків для кредиторів банку та визначення моменту, з якого починається перебіг позовної давності у спорах за позовами Фонду про стягнення шкоди в порядку ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

Негативні наслідки від неправомірних дій пов'язаних із банком осіб як для банку, так і для його кредиторів (вкладників) настають саме з моменту віднесення банку до категорії неплатоспроможних та запровадження у банку тимчасової адміністрації. Оскільки саме з моменту віднесення банку до категорії неплатоспроможних та запровадження у банку тимчасової адміністрації у банку припиняється будь-яка діяльність пов'язана зі здійсненням розрахункових операцій, повернення депозитів вкладників тощо.

Фонд та вкладники банку набувають статусу кредитора банку на день початку процедури виведення Фондом неплатоспроможного банку з ринку.

Розмір шкоди (збитків), завданий кредиторам банку (зокрема і Фонду) визначається на підставі затвердження реєстру акцептованих вимог кредиторів та акта формування ліквідаційної маси банку, а відтак, Фонд та інші кредитори банку мають змогу оцінити розмір заподіяної їм шкоди (збитків) внаслідок неправомірних дій пов'язаних із банком осіб саме з моменту затвердження останнього з двох зазначених вище документів.

Після завершення ліквідаційної процедури та припинення банку можна визначити саме остаточний (залишковий) розмір шкоди (збитків), завданий Фонду та колишнім кредиторам банку

Фонд звернувся до господарського суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне відшкодування шкоди у розмірі 95 997 097,30 грн.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що всупереч статутним положенням, Закону України «Про банки і банківську діяльність», приписів НБУ заступник голови правління банку здійснила протиправні операції шляхом укладення договорів застави майнових прав за договорами міжбанківських вкладів та відступлення права вимоги за цими договорами для забезпечення

вимог за кредитними договорами позичальників, що не мали реальної мети обслуговувати та повернути кредитні кошти, без оформлення належного та співмірного із сумою застави забезпечення, що призвело до заподіяння відповідачем шкоди банку та його кредиторам в розмірі 95997097,30 грн.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено.

СП КГС ВС залишила без змін судові рішення попередніх інстанцій.

Вона зазначила, що в разі коли банку заподіяно шкоди (збитків) шляхом недотримання вимог законодавства, невжиття своєчасних заходів для запобігання настанню неплатоспроможності банку тощо, що призвело до зниження чистих активів банку, порушення нормативів, зокрема ліквідності та втрати банком стану платоспроможності, розмір шкоди (збитків), завданої банку, оцінюється розміром недостатності його майна для задоволення вимог усіх кредиторів, якщо не доведений більший розмір шкоди (збитків). Для такої оцінки необхідно встановити розмір акцептованих вимог кредиторів та оцінити ліквідаційну масу банку. Отже, після складення реєстру акцептованих вимог кредиторів, затвердження реальної ліквідаційної маси банку можна встановити розмір вимог кредиторів, що не покривається наявними активами банку, тобто конкретний розмір завданої банку шкоди (збитків).

З наведеного випливає, що розмір недостатності майна банку для задоволення вимог всіх кредиторів має бути виявлений Фондом на підставі затвердженого реєстру акцептованих вимог кредиторів та акта формування ліквідаційної маси банку шляхом відповідних розрахунків.

При цьому згідно зі ст. 29 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) та розділом III Положення про застосування НБУ заходів впливу за порушення банківського законодавства (в редакції, що діяла під час здійснення процедури ліквідації банку) Фонд набуває право кредитора банку на всю суму, що підлягає відшкодуванню вкладникам такого банку відповідно до цього Закону на день початку процедури виведення Фондом банку з ринку, а також на суму нарахованого, але не сплаченого регулярного збору до Фонду. Фонд також набуває прав кредитора на суму сплачених Фондом витрат, пов'язаних з процедурою виведення неплатоспроможного банку з ринку, а також на суму цільової позики, наданої банку протягом дії тимчасової адміністрації.

Негативні наслідки від неправомірних дій пов'язаних із банком осіб як для банку, так і для його кредиторів (вкладників) настають саме з моменту віднесення банку до категорії неплатоспроможних та запровадження у ньому тимчасової адміністрації. Оскільки саме з моменту віднесення банку до категорії неплатоспроможних та запровадження у ньому тимчасової адміністрації у банку припиняється будь-яка діяльність пов'язана зі здійсненням розрахункових операцій, повернення депозитів Фонд, та вкладники набувають статусу кредитора банку на день початку процедури виведення Фондом

неплатоспроможного банку з ринку.

При цьому за приписами чинного законодавства розмір шкоди (збитків), завданої кредиторам банку (зокрема і Фонду), визначається на підставі затвердженого реєстру акцептованих вимог кредиторів та акта формування ліквідаційної маси банку, а отже, Фонд та інші кредитори банку мають змогу оцінити розмір заподіяної їм шкоди (збитків) унаслідок неправомірних дій пов'язаних із банком осіб саме з моменту затвердження останнього з двох зазначених документів.

Тільки після завершення ліквідаційної процедури (продажу активів) та припинення банку можна визначити саме остаточний (залишковий) розмір шкоди (збитків), завданої Фонду та колишнім кредиторам банку.

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.06.2024 у справі № 916/3724/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановах:

ВП ВС від 25.05.2021 у справі № 910/11027/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235845>;

Колегій суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС КГС ВС:

від 27.05.2025 у справі № 910/13722/22 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/128275716>;

від 25.06.2025 у справі № 910/18526/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128653704>;

від 09.07.2025 у справі № 927/252/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128907640>;

від 09.07.2025 у справі № 910/19434/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128907641>;

від 27.01.2026 у справі № 922/2860/18 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/133834987>.

7. Щодо визначення початку перебігу позовної давності у справах за позовами Фонду (як кредитора, що також діє в інтересах інших колишніх кредиторів) та застосування ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

Положення Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», якими внесені зміни до ст. 52 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» стосовно права Фонду звертатися до осіб, які за законодавством несуть відповідальність за шкоду (збитки), завдану кредиторам, вимоги яких залишилися незадоволеними після завершення процедури ліквідації (абз. 3 ч. 1 ст. 52 цього Закону), та до суду з позовом про відшкодування шкоди (збитків) протягом трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (спеціальна позовна давність), не регламентують відносини, які належать до предмета цивільно-правового регулювання та виникли до набрання чинності ч. 7 ст. 52 зазначеного Закону, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують цивільну відповідальність особи, а також випадків, передбачених розділом «Прикінцеві та перехідні положення» названого Закону. При цьому поширення дії приписів розділу «Прикінцеві та перехідні положення»

Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» на відносини, які належать до предмета цивільно-правового регулювання та виникли і закінчилися до набрання чинності цим Законом, є можливим лише в тому випадку, коли вони пом'якшують або скасовують цивільну відповідальність особи.

У справах, в яких процедура ліквідації банку розпочалась до набрання чинності ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (тобто до 05.08.2021) і на момент внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про державну реєстрацію припинення банку як юридичної особи наведена норма Закону набрала чинності (тобто запис було внесено після 05.08.2021), позовну давність слід обчислювати з урахуванням приписів ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

Фонд звернувся до господарського суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про солідарне відшкодування шкоди у розмірі 95 997 097,30 грн.

Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що всупереч статутним положенням, Закону України «Про банки і банківську діяльність», приписів НБУ заступник голови правління банку здійснила протиправні операції шляхом укладення договорів застави майнових прав за договорами міжбанківських вкладів та відступлення права вимоги за цими договорами для забезпечення вимог за кредитними договорами позичальників, які не мали реальної мети обслуговувати та повернути кредитні кошти, без оформлення належного та співмірного із сумою застави забезпечення, що призвело до заподіяння відповідачем шкоди банку та його кредиторам в розмірі 95 997 097,30 грн.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовлено. Суди дійшли висновку про обґрунтованість та доведеність позивачем позовних вимог. Водночас, урахувавши клопотання відповідачки про застосування позовної давності та правову позицію ВП ВС, викладену в постанові від 25.05.2021 у справі № 910/11027/18, вони виснували, що перебіг позовної давності для заявлення Фондом вимоги до відповідача про відшкодування шкоди розпочався саме з 17.02.2015 (з наступного дня від дати затвердження виконавчою дирекцією Фонду акта про формування ліквідаційної маси банку від 16.02.2015) і відповідно закінчився 17.02.2018, тобто правовідносини виникли і закінчилися до набрання чинності ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції від 30.06.2021, на яку посилався позивач.

СП КГС ВС залишила без змін судові рішення попередніх інстанцій.

Вона зазначила, що за приписами ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у редакції від 30.06.2021, на яку посилається Фонд у цій справі та яка набула чинності 05.08.2021) право на звернення до судів належної юрисдикції (в тому числі іноземних судів)

з позовом про відшкодування шкоди (збитків), заподіяної банку, в разі наявності умов, визначених ч. 1 цієї статті, виникає у Фонду з моменту виявлення рішень, дій чи бездіяльності, якими завдано шкоди (збитків) банку та/або його кредиторам, осіб, які брали участь у прийнятті таких рішень, вчиненні дій чи бездіяльності та/або отримали від них майнову вигоду, а також встановлення розміру заподіяної шкоди (збитків).

Фонд має право звертатися з такими позовами до судів належної юрисдикції (в тому числі іноземних судів) упродовж процедури ліквідації банку та протягом трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (спеціальна позовна давність).

У розділі «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» зазначено, що законодавчі та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону (п. 2). Положення цього Закону щодо виявлення рішень, дій, бездіяльності, якими завдано шкоди (збитків) банку та/або його кредиторам (колишнім кредиторам), осіб, які брали участь у прийнятті таких рішень, вчиненні дій або бездіяльності та/або отримали від них майнову вигоду, а також встановлення розміру заподіяної банку та/або його кредиторам шкоди (збитків) застосовуються до неплатоспроможного банку або банку, щодо якого було прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку з підстав, визначених ч. 2 ст. 77 Закону «Про банки і банківську діяльність», процедура ліквідації якого була розпочата до набрання чинності цим Законом (п. 3).

Положення ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції, чинній на день звернення Фонду з позовом (згідно з якими Фонд має право звертатися з такими позовами до судів належної юрисдикції (в тому числі іноземних судів) упродовж процедури ліквідації банку та протягом трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (спеціальна позовна давність)) не підлягають застосуванню у спірних правовідносинах, адже зміни до названого Закону були прийняті 30.06.2021 (зазначена норма набула чинності лише 05.08.2021), тобто через три роки після спливу позовної давності щодо стягнення майнових збитків з відповідача у цій справі (за законодавством, яке було чинним на час виникнення спірних правовідносин).

Позовна давність у спірних правовідносинах спливла 17.02.2018, тобто правовідносини у справі виникли і закінчилися до набрання чинності ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції від 30.06.2021 (дата набрання чинності 05.08.2021), а отже, така норма не підлягає застосуванню у спірних правовідносинах.

На момент внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про державну реєстрацію припинення банку як юридичної особи (09.07.2019) передбаченої

ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» спеціальної позовної давності не існувало, позаяк названа стаття набрала чинності тільки 05.08.2021.

Положення Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», якими внесені зміни до ст. 52 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» стосовно права Фонду звертатися до осіб, які за законодавством несуть відповідальність за шкоду (збитки), завдану кредиторам, вимоги яких залишилися незадоволеними після завершення процедури ліквідації (абз. 3 ч. 1 ст. 52 Закону), та до суду з позовом про відшкодування шкоди (збитків) протягом трьох років після внесення запису про припинення банку як юридичної особи (ч. 7 ст. 52 Закону), не регламентують відносини, які належать до предмета цивільно-правового регулювання та виникли до набрання чинності ч. 7 ст. 52 зазначеного Закону, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують цивільну відповідальність особи, а також випадків, передбачених розділом «Прикінцеві та перехідні положення» названого Закону. При цьому поширення дії приписів розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» на відносини, які належать до предмета цивільно-правового регулювання та виникли і закінчилися до набрання чинності цим Законом, є можливим лише в тому випадку, коли вони пом'якшують або скасовують цивільну відповідальність особи.

У справах, в яких процедура ліквідації банку розпочалась до набрання чинності ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (тобто до 05.08.2021) і на момент внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань запису про державну реєстрацію припинення банку як юридичної особи наведена норма Закону набрала чинності (тобто запис було внесено після 05.08.2021), позовну давність слід обчислювати з урахуванням приписів ч. 7 ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Постанова судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.06.2024 у справі № 916/3724/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840738>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів зазначеної судової палати від 16.07.2025 у справі № 904/3867/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128997364>.

8. Наслідки невизначення регулятором обставини укладення банком спірних кредитних договорів як підстави для віднесення банку до категорії неплатоспроможних

Той факт, що НБУ не зазначило обставину укладення кредитних договорів як підставу для віднесення банку до категорії неплатоспроможних, не свідчить про те, що дії, пов'язані з прийняттям рішень щодо укладення та безпосередньо

укладення цих договорів, рішень щодо зміни строків, лімітів кредитування, строків сплати процентів, процентної ставки, забезпечення за кредитними договорами тощо, були вчинені відповідачами з дотриманням вимог закону та не призвели до заподіяння банку шкоди.

Відсутність посилання на кредитні договори у постанові НБУ про визнання банку неплатоспроможним не є доказом правомірності проведених банківських операцій

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення з них шкоди, завданої протиправними діями та рішеннями відповідачів.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час здійснення процедури ліквідації банку встановлено недостатність майна для покриття всіх вимог кредиторів у розмірі 510 747 094,52 грн, а також з'ясовано, що пов'язані з банком особи (члени спостережної ради, правління, кредитного комітету) не забезпечили здійснення ним своєї діяльності відповідно до нормативів НБУ, вимог законодавства, допускали проведення банком ризикових кредитних операцій у вигляді видачі незабезпечених кредитів на задоволення потреб групи компаній, пов'язаних між собою та власниками банку, що призвело до втрати банком ліквідності, неможливості виконання зобов'язань перед вкладниками, визнання його неплатоспроможним та завдання шкоди банку, вкладникам та іншим його кредиторам (понесення втрат). Позивач визначив заявлену до стягнення шкоду у розмірі суми, що стягнута з позичальників за рішеннями судів за кредитними операціями, які не були виконані.

Справа переглядалась неодноразово господарськими судами. Рішенням господарського суду, яке залишене без змін постановою апеляційного господарського суду, в позові відмовлено.

КГС ВС скасував рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду в направив справу на новий розгляд.

Як він виснував, той факт, що НБУ не зазначило обставину укладення спірних договорів як підставу для віднесення банку до категорії неплатоспроможних, не свідчить про те, що дії, пов'язані з прийняттям рішень щодо укладення та безпосередньо укладення цих договорів, рішень щодо зміни строків, лімітів кредитування, строків сплати процентів, процентної ставки, забезпечення за кредитними договорами тощо, були вчинені відповідачами з дотриманням вимог закону та не призвели до заподіяння банку шкоди.

Окрім того, суди не врахували, що перевірка всіх правочинів банку здійснюється вже після прийняття НБУ рішення про його віднесення до категорії неплатоспроможних, а відповідно, певні правочини можуть не слугувати підставою для початку процедури виведення банку з ринку і на них буде відсутнє посилання у постанові Правління НБУ про віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

Отже, відсутність посилання на кредитні договори у постанові НБУ

про визнання банку неплатоспроможним не є доказом правомірності проведених банківських операцій.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 29.05.2024 у справі № 910/15260/18 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 18.03.2024 у справі № 910/12955/20 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118464126>;

від 23.01.2025 у справі № 910/11202/22 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124717340>.

9. Щодо правомірності об'єднання та розгляду в межах однієї справи позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених Фондом до пов'язаних з банком осіб на підставі ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність»

Позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку, подані Фондом відповідно до ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, які несуть солідарну відповідальність перед банком як члени органу (органів) управління, внаслідок чого настала неплатоспроможність банку, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності та взаємозв'язку, їхнього впливу на фінансове становище банку в цілому.

Тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо

Фонд звернувся до суду з позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення з них шкоди у розмірі 22 861 522 608,37 грн, завданої протиправними діями та рішеннями відповідачів.

Позивач посилався на норми ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» і зазначив у позовній заяві, що банк в особі керівництва та членів комітетів правління протягом 2012–2015 років здійснював економічно невиправдану ризикову діяльність із проведення активних операцій кредитування позичальників – юридичних осіб з надмірною концентрацією.

За доводами позивача, шкоду завдано спільними діями / рішеннями членів наглядової ради, правління та кредитного комітету банку в особі відповідачів, що свідчить про наявність підстав для їх солідарної відповідальності за ст. 1190 ЦК України та ч. 5, 6 ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Ухвалою господарського суду залишено позов без розгляду. Суд

мотивував своє рішення встановленням обставин відкриття провадження у цій справі за позовом, поданим без додержання вимог процесуального закону щодо правил об'єднання декількох вимог в одній позовній заяві, оскільки їх сумісний розгляд перешкоджатиме з'ясуванню прав і взаємовідносин чи суттєво утруднить вирішення спору.

Апеляційний господарський суд постановою зазначену ухвалу суду першої інстанції скасував, матеріали цієї справи передав на розгляд до місцевого господарського суду.

ОП КГС ВС залишила без змін постанову апеляційного господарського осуду.

Вона зазначила, що попередніми судовими інстанціями встановлено, що кожен з відповідачів у спірний період мав статус керівника банку і був наділений посадовими правами й обов'язками як особа з високим ступенем кваліфікації та досвіду.

При цьому положення цивільного та господарського законодавства презюмують солідарну відповідальність органів юридичної особи за збитки, заподіяні юридичній особі порушенням обов'язків щодо її представництва. Члени наглядової ради і виконавчого органу банку несуть спільно відповідальність за діяльність банку в цілому. Неправомірність їх поведінки може полягати як у вчиненні певних дій, так і в їх невчиненні, тобто бездіяльності.

Позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку, подані Фондом відповідно до ст. 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність», мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, які несуть солідарну відповідальність перед банком як члени органу (органів) управління, внаслідок чого настала неплатоспроможність банку, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності та взаємозв'язку, їхнього впливу на фінансове становище банку в цілому.

Тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо.

Постанова ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 910/21280/21 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках колегій суддів зазначеної судової палати:

від 27.09.2023 у справі № 910/581/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113794143>;

від 09.11.2023 у справі № 910/130/21 – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/114860293>;

від 16.01.2024 у справі № 910/11128/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116357499>;

від 27.02.2024 у справі № 910/8888/23 – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117307153>.

Огляд судової практики Верховного Суду у справах за позовами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб до пов'язаних з банком осіб про відшкодування шкоди. Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2018 року – лютий 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи. Відпов. за вип.: секретар судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС Баранець О. М. Київ, 2026. – 71 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише головний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua